

Stilstaan

Willy Schuyesmans

Stilstaan

Over dit boek

Totaal onverwachts krijgt de tienjarige Benjamin op een dag een hartstilstand. Hij sterft en komt terecht in het land van Straks. Vol verwondering stapt hij uit het ziekenhuisbed en kijkt. Naar zijn eigen lichaam, naar de dokter die hem tevergeefs weer tot leven tracht te brengen, naar zijn ouders en zijn zus Esther die afscheid van hem nemen.

Benjamin leert nieuwe vrienden kennen in het land van Straks en beleeft met hen de wildste feestjes en de leukste momenten. Maar vaak gaat hij terug naar huis om mama, papa en Esther te troosten. Om met hen te praten, om hen te knuffelen of om gewoon bij hen te zijn. Tot Benjamin merkt dat hij steeds meer begint te vervagen...

Willy Schuyesmans

Stilstaan

COLOFON
STILSTAAN
ISBN 978-94-9136191-3
D/2013/Willy Schuyesmans, uitgever/
NUR 280 300
Coverillustratie: Carll Cneut
© Willy Schuyesmans, 2013

De eerste druk van *Stilstaan* verscheen in 1995 bij uitgeverij Altiora/Averbode onder het wettelijk depotnummer D/1995/39/80.
In 2004 werd *Stilstaan* heruitgegeven door uitgeverij Davidsfonds/Leuven onder het wettelijk depotnummer D/2003/2952/13.

Dit boek mag niet verkocht worden!

Je bent wel vrij om het werk te delen, te kopiëren en door te geven.
Bekijk de volledige **creative commons licentie** die op dit werk van toepassing is.

Website: **www.schuyesmans.be**
E-mail: **willy@schuyesmans.be**

voor Ruth

sterven is kinderspel

't is verstoppertje spelen
maar nooit ontdekt worden
(je wint altijd)

't is plots uit de lucht vallen
als een vlieger die het vliegen laat
en dan ademloos toekijken

sterven is doodsimpel
(als je tegen je verlies kan)

Arnout, de oom van Benjamin

(Meer gedichten van Arnout vind je in de bundel "Weg van jou" van Werner Storms, Uitgeverij Clavis, 1996.)

1

'Ziezo', zei Benjamin. 'Nu ben ik dood. Mijn hart staat stil.'

Hij ging rechtop zitten in het hoge ziekenhuisbed, keek even naar de aan'en uitflitsende rode lampjes en glimlachte. Het alarm gilde en hij hoorde stappen op de gang. Benjamin liet zich van zijn bed glijden, wierp een vlugge blik op zijn dode lichaam en ging toen bij het raam staan.

De nachtverpleger rende naar binnen. Hij keek, heel even maar, naar de cijfers en de flikkerende lampjes op de zwarte apparaten tegen de muur. Het leek wel een kerstboom, dacht Benjamin. De verpleger drukte op de alarmknop en beukte meteen daarna met zijn volle gewicht op het dode lijf in het bed.

'Laat maar', zei Benjamin, terwijl hij op de vensterbank ging zitten. 'Het helpt niet meer. Ik ben dood.'

De verpleger hoorde hem niet of wilde niet luisteren. Benjamin haalde zijn schouders op en bleef glimlachend kijken naar de man die zo zijn best deed om hem weer tot leven te wekken.

Snelle stappen op de gang. De dokter die nachtdienst had, stormde naar binnen.

'Wat is het?'

'Hartstilstand. Ik geloof nooit dat ik het weer op gang krijg.'

Terwijl hij dit zei, bleef de verpleger onophoudelijk en ritmisch op Benjamins borstkas slaan. Intussen drukte de dokter een zuurstofmasker op de mond van Benjamin.

'Uch..., uch..., uch...'

Telkens als de verpleger op Benjamins hart drukte, pufte hij van

inspanning.

'Niet zo hard', lachte Benjamin. 'Straks breek je mijn ribben nog.'

De harde, groene lijn op het schermpje, die eerst nog af en toe wat bibberde, bleef nu strak en onbewogen. Een kale pieptoon.

Benjamin gleed van de vensterbank en ging vlakbij het bed staan, naast de dokter.

'Ik denk dat je maar beter kunt ophouden. Ik ben dood.'

'Ik denk dat we maar beter kunnen ophouden', echode de dokter. 'Hij is dood.'

De verpleger richtte zich hijgend op.

'Onbegrijpelijk', zei hij. 'Hoe kan dat nu zo plots? Twee uur geleden was alles nog goed. Hij is gisteren van de intensieve verzorging overgebracht. Maandag mocht hij naar huis.'

De dokter zuchtte. Hij zette de apparaten af, zodat het piepen ophield en het opeens heel stil werd. Dan nam hij het beeldje van Kuifje dat naast Benjamins hoofdkussen lag in zijn hand, bekeek het even nadenkend en zette het toen behoedzaam op het nachtkastje tussen de autootjes.

'Hoe oud was hij?'

'Negen', antwoordde de verpleger.

'Tien!' zei Benjamin. 'Pas geworden. Groot feest geweest.'

'Bel jij zijn ouders?'

De verpleger knikte zwijgend. Benjamin had medelijden met hem.

'Ach, trek het je niet aan', zei hij. 'Ik heb toch een mooi leven gehad.'

'Zo kort', mijmerde de verpleger.

'Maar fel', besloot Benjamin.

Hij streek met zijn hand over de fuchsiakleurige vlieger die mama en papa voor hem hadden meegebracht en die aan een hoek van het bed hing.

'Alleen vliegeren had ik nog eens willen doen.'

'Tot straks. Doe jij het nodige?'

De dokter ging weg.

'Dag', zei Benjamin. 'En bedankt.'

De verpleger knikte.

'Tot straks.'

2

Benjamin ging weer op de vensterbank zitten. Het was nu helemaal stil in het ziekenhuis. Op de oranjegele autoweg in de verte was het zelfs nu nog druk. De auto's zelf kon hij niet zien. Alleen de dubbele vlek van hun lichten die snel voorbijgleed.

'Net glimwormen', dacht Benjamin.

Hij probeerde te raden welke auto achter welke lichten schuilging, maar hij kwam niet verder dan een ruwe opdeling in vrachtwagens en personenwagens.

De maan stond in haar laatste kwartier kaal aan de hemel. De sterren verbleekten in het gele natriumlicht. Behalve één heel heldere ster, laag bij de oostelijke horizon. Benjamin kneep zijn ogen halfdicht om haar beter te kunnen zien.

'Die lijkt wel splinternieuw', dacht hij.

Hij knipoogde en even leek het of de ster naar hem pinkte.

Benjamin wilde het raam openzetten, maar hij kreeg de kruk niet omhoog. Het was net of hij helemaal geen kracht meer had in zijn armen. Hij probeerde het nog eens. Toen het maar niet wilde lukken, ging hij op het bed liggen naast zijn lichaam en dacht na.

Het was me het weekje wel geweest. Het was ook allemaal zo vlug gegaan. Benjamin dacht aan die dag op school, vlak voor de paasvakantie, nog geen drie weken geleden. In de klas zat hij naar het bord te staren waarop grote, gekleurde cirkels verschenen. De stem van zijn juffrouw werd helemaal dun en wit. Hij kon niet meer verstaan wat ze zei, maar haar woorden klonken na alsof ze door een rioolbuis in zijn

oor werden geschreeuwd. Plots stond ze heel dicht bij hem en vroeg wat er scheelde.

'Niets', had Benjamin gezegd. En toen was het over.

Tijdens het speelkwartier had hij op de bank gezeten, onderuitgezakt en moe. Wel tien van zijn vriendjes hadden hem gevraagd wat er scheelde, want dat waren ze van hem niet gewend. Hij had geen zin gehad om te ravotten. Hij had zich moe en lusteloos gevoeld.

Nu moest Benjamin erom lachen. Wist hij veel dat zijn hart er toen al genoeg van had en dat liet merken ook?

Hij draaide zich op zijn zij en keek naar zijn dode lichaam naast hem. Wat lag hij daar rustig, zijn ogen dicht, zijn lippen ietsje getuit. Zijn voorhoofd was wit en glom een beetje. Alsof er een heel dun laagje doorschijnende was op lag.

'Bleekscheet', zei Benjamin. 'Wat ben jij een bleekscheet!'

Hij proestte het uit en ging rechtop zitten om zijn bleke lijf beter te kunnen bekijken. Hij legde zijn hand een beetje aarzelend op zijn voorhoofd en schrok ervan hoe koud hij al was. Toch trok hij zijn hand niet terug. Hij streek ermee door zijn haar, traag en bedachtzaam, zoals hij dat duizenden keren gedaan had voor de spiegel. Hij drukte zijn wijsvinger op zijn borst als bij een aftelrijmpje.

'Iene miene mutte, Benjamin in de grutten.'

Benjamin bukte zich voorover en legde zijn oor op zijn borst. Dat had hij wel eens bij zijn vriendjes gedaan: luisteren naar elkaars hart. Benjamin glimlachte. Het bleef doodstil. Hij richtte zich weer op en ging verder met zijn aftelrijmpje:

'Iene miene neus, die nooit meer zal ruiken.'

De geur van kamperfoelie op een zomeravond, van stoofpot met konijn pruttelend op het vuur, de geur van de bibliotheek die uiteenvalt in duizend verhalen, de geur van verbrande benzine achtergelaten door

een snelle wagen, de geur van door de zon gebakken bosgrond na een langverwachte regenbui.

'Iene miene mond, die nooit meer zal praten.'

Ik hou van je ik heb honger kom je mee spelen geef me een zoen kijk een torenvalk papa ik ga mee dank je wel hoe werkt dat fietsen om ter eerst ik ben moe ik wil beter worden. Woorden.

'Iene miene oren, die nooit meer zullen horen.'

Esther, die zingt op haar kamer. Het druppen van een lekkende kraan. Een muis die piept. De trein naar zee. Het huilen van de wind in april. De nachtegaal in de beemden achter het huis. Het fluisteren van een tekenpotlood op papier.

'Iene miene ogen, die nooit meer zullen zien.'

De zon, die rood en groot opkomt boven de mistige beemden. De kleuren van het vuurwerk om middernacht. De watervallen met de zon. Het gezicht van mama. Boeken, boeken, boeken.

'Nooit meer boeken lezen', mijmerde Benjamin. 'Ach, ik heb er al zoveel gelezen. Zoveel avonturen beleefd. Het is goed geweest.'

Op de gang klonk gegiechel van jonge meiden. Twee verpleegsters duwden de brede deur van de kamer open en liepen druk pratend naar binnen. De ene hield een paar handdoeken vast, de andere droeg een teil met heet water. Ze kwamen het lijk wassen.

Benjamin drukte nog een vluchtig zoentje op zijn eigen koude voorhoofd en sprong van het bed. Van op zijn geliefde plekje aan het raam keek hij naar de meisjes.

3

'Van de zonnebank zeker?'

'Natuurlijk, wat dacht je? Ik heb pas over twee maanden vakantie. En ik wil niet bleek als een lijk in Rhodos aankomen, hoor. Ach, kijk, wat een schaap.'

'Erg, hé, zo jong nog. Hoe oud zou hij zijn?'

'Een jaar of tien, denk ik. Misschien nog niet. Kleed hem maar uit.'

Benjamin keek toe hoe ze zwijgend zijn lichaam wasten. Hij had het altijd heerlijk gevonden als mama hem in bad deed. Opspattend water. Zeep die glad en nat uit je vingers glipte. Haar vingers in zijn haar, knedend en masserend. Kietelen onder zijn oksels. Nee, mama, hou op. Giechelen met hoge toontjes die glashard op de tegels kaatsten. Zijn navel waar de vinger van God hem had aangewezen: jij bent Benjamin. Mama deed God na met haar wijsvinger. Zijn piemel, dat vreemde ding dat gloeide in zijn buik. Zijn billen stijf tegen elkaar geknepen, zodat mama er met het washandje niet tussen kon. En lachen als ze kletste, petste. Dan, zittend in het water, zijn dijen, zijn knieën, zijn kuiten. Niet aan mijn voeten kietelen! Mama's vingers tussen zijn tenen. Duimeloot. Reuzegroot. Alles wegvegen met de sproeier. Harde, warme stralen op zijn lijf. Water dat in beekjes langs zijn rug stroomde, langs zijn buik en in een dikke straal van zijn piemel droop. Kijk, mama, ik plas in bad. De warme badhanddoek waarin hij helemaal verdween en mama's handen, wrijvend in het donker.

'Is hij goed droog?'

'Denk van wel.'

'Doe nog wat talkpoeder tussen zijn benen.'

Ze trokken hem een schone pyjama aan en vouwden zijn handen samen in zijn schoot.

'Moet hij meteen naar beneden?'

'Nee, Marc heeft zijn ouders gebeld. Die zijn onderweg. Ze kunnen beter hier afscheid van hem nemen.'

Ze spanden een schoon laken over hem heen en schikten de bloemen op het nachtkastje.

'Hij ligt mooi.'

'Arm kind.'

'Kuifje', zei Benjamin zacht. 'Leg Kuifje in mijn handen.'

De ene verpleegster nam het beeldje van Kuifje van het kastje, keek de andere aan en glimlachte. Dan zette ze het figuurtje terug.

'Toch bedankt', fluisterde Benjamin nog toen ze de kamer uit gingen, maar ze hoorden het niet.

4

'Mama, papa, Esther, Arnout!'

Benjamin wipte van de vensterbank en sprong om mama's hals.

'Kijk, mama, ik ben dood.'

Mama schudde langzaam haar hoofd en sloot haar ogen. Ze kneep in papa's hand.

'En ze hebben me helemaal gewassen en het bed opgemaakt en versierd. Kijk maar.'

Mama en papa liepen naar het bed. Esther aarzelde aan de deur. Arnout legde zijn hand op haar schouder. Benjamin gaf zijn zus een smakkerd en nam de vrije hand van Arnout vast.

'Kom', zei hij. 'Kom kijken.'

Arnout glimlachte naar Esther en duwde haar naar de andere kant van het bed. Mama streelde Benjamins voorhoofd en Esther aaide zijn koude handen. Ze huilden zachtjes, zonder geluid.

'Je moet niet huilen, mama. Ik ben nu beter.'

Papa stond aan het voeteneinde van het bed, zijn lippen op elkaar geperst.

'Jongen toch, mijn jongen toch', mompelde hij.

Benjamin legde zijn hoofdje tegen papa's sterke arm zoals hij dat altijd al had gedaan. Gewoonlijk legde papa dan zijn hand op Benjamins hoofd en graaide zijn haar in de war, maar nu bleef hij roerloos staan.

'Papa toch', zei Benjamin en drukte zich nog dichter tegen hem aan.

Een hele tijd bleven ze zo staan zonder een woord te zeggen. Slechts af en toe een ingehouden snik, een neus die werd opgehaald, de

knip van een handtas om een zakdoek te nemen.

Arnout liep om het bed heen naar het nachtkastje met de speeltjes. Benjamin ging hem meteen achterna. Arnout was zijn lievelingsoom, zijn speelkameraad.

'Kijk, Arnout, dit is een Alfa Romeo 145. Die kan 178 kilometer per uur. Kijk maar: wràààààam!!! En dat is een Opel Astra Sport. Die haalt zelfs 190! En die trekt op tot honderd kilometer in 11,5 seconden.'

Arnout nam de rode Opel Astra Sport in zijn hand en streelde het autootje met zijn vingertoppen, alsof het een levend wezen was. Hij bracht het aan zijn lippen en zoende het onhoorbaar, waarna hij het terug zette.

'En heb je Kuifje gezien, Arnout? Vorige week gekocht met mijn eigen zakgeld in het stripmuseum in Brussel.'

Witte zalen. Hollende kinderen. Tekeningen aan de wanden. Duizenden. Ogen tekort. Een meisje met een schetsboek. De raket van Kuifje. Professor Zonnebloem. Trappen. Eindeloos veel trappen. Trappen van marmer, wenteltrappen van smeedijzer. Noodtrappen. Ademnood. Ik voel me plots onbeschrijfelijk moe. Op de trap gaan zitten. Zouden ze me. Waarom doe ik. Zwart en paars. *Kuifje in Tibet.* De reporter is nooit moe. Gele sterren die lange, dunne strepen worden en openspatten tegen de muur. Ik ga vallen. De brilsmurf kijkt bedenkelijk. Wiske vraagt of het gaat. Het gaat wel, dank u. Obelix staat verlegen voor me en biedt een beker toverdrank aan. De zaal is een grot. Ik lig op een rots, doodmoe, kan niet meer bewegen. Kuifje, een lamp op zijn voorhoofd, klimt langs oranje touwen naar me toe. Als hij me onder mijn armen vastneemt, schijnt het felle licht in mijn ogen. Hou me stevig vast. Dalen samen bliksemsnel af aan het touw. Vrije val. Gaat het, jongen? De stem van mama. Ja, het gaat. Het is over. Kuifje heeft me gered. In de stripwinkel beneden tel ik mijn centen en koop het beeldje. Kuifje laat me nooit meer

in de steek. Nooit meer.

Arnout neemt het beeld van Kuifje van het nachtkastje en stopt het tussen de gevouwen handen van Benjamin. Mama glimlacht. Papa knikt goedkeurend.

De nachtverpleger komt binnen. Hij heeft koffie klaargezet in het zaaltje hiernaast. Als ze trek hebben. Het is al over drieën. Ver weg klinkt een gebroken klokkenspel, vals en te laat. Ze nemen afscheid van het dode lichaam. Mama legt zijn haar goed. Een kruisje op zijn voorhoofd. Een zoen. Blijf bij me, zoon.

'Natuurlijk', zegt Benjamin, die naast haar staat. 'Ik blijf bij je zolang je dat wilt.'

In de koffiekamer zitten ze stil bij elkaar op ongemakkelijke stoelen. Roeren met een plastic stokje in een plastic bekertje. De koffie is mierzoet en niet sterk genoeg. Papa zet zijn beker weg. Trommelt met zijn vingers op tafel.

'En, Esther, wat denk je? Zal ik je brengen?'

Papa kijkt haar vragend aan. Esther haalt haar schouders op.

'Ik weet het niet. Het is zo vreemd allemaal.'

'Het zal je wat afleiden, kind. Het zal je goed doen. En Benjamin zou nooit gewild hebben dat je het voor hem zou laten.'

Benjamin spitste zijn oren. Waar hadden ze het over? Ach ja, natuurlijk. Vanochtend had ze die dauwwandeling gepland. Ze had er gisteren nog over verteld toen ze op bezoek kwam. Met een groepje vrienden van de middenschool had ze een vroege-ochtendwandeling georganiseerd in een natuurgebied. Vanzelfsprekend moest ze daar naar toe. Dat hoefde ze toch niet te laten omdat hij toevallig dood was gegaan vannacht. Doen, Esther!

'Goed,' zei Esther, 'breng me maar.'

'Wacht, ik ga mee', zei Benjamin.

5

Papa reed de parkeerplaats van het natuurgebied op en stopte bij een groepje jongens en meisjes dat zich vlakbij de toegangspoort verzameld had. Zaklampen flitsten heen en weer. Er werd gedempt gelachen en gepraat. Af en toe een vermanend 'sjjjt' als het wat te luid werd.

Esther stapte uit en Benjamin wipte haar snel achterna voor ze het portier weer dicht kon gooien. Ze gingen bij de anderen staan en staken hun hand op toen papa vertrok.

'Hoi, Esther, alles goed?'

Esther knikte. Gelukkig was het nog donker. De anderen hoefden haar rode ogen niet te zien. Benjamin ging heel dicht tegen haar aan staan en legde zijn arm om haar middel.

Klokslag vijf uur klapte de gids in haar handen. Iedereen was er nu. In een paar woorden, met een gedempte stem die bij dit vroege uur paste, legde zij uit wat ze zouden gaan doen. Een wandeling van een uur of twee langs de bosjes en door het moeras. Vooral vogels zouden ze horen en later, als het licht werd, misschien ook zien. Of ze vooral stil wilden zijn, want anders zouden ze niet veel te zien krijgen. En de zaklampen maar liefst in de zak.

Esther vond het best zo. Niemand zei een woord en stil stapten ze naast elkaar verder. Heel in de verte hoorde ze een trein, een diep gedreun als ingewanden die rommelen. Hun ogen raakten nu gewend aan het duister. De zandweg waarover ze liepen stak als een bleke loper af tegen de donkere graskant. De bosjes leken wel uit zwart karton geknipt en tegen de lichte hemel geplakt.

Een vogel zong en plots kreeg de nacht kleur. Lange, diepe tonen, vier, vijf keer na elkaar, dan onverwacht overgaand in scherpe, volle klanken als snelle zweepslagen en plots openbarstend in vuurwerk van vrolijk rollende noten en een fanfare van spetterend gekwinkeleer.

'Nachtegaal', fluisterde de gids.

Voetje voor voetje schuifelden ze dichter in de richting van het heerlijke geluid. Ze bleven pas stilstaan toen de wonderlijke fluitspeler in het bosje vlak voor hen leek te zitten. De gids zette haar handen als schelpen achter haar oren en Esther deed haar na. Het hemelse geluid klonk nu nog voller, nog heerlijker, nog zuiverder.

Esther beet op haar onderlip. Benjamin, die naast haar stond, keek haar even aan en zag hoe ze genoot van dit onwereldse geluid, dat maar niet op wilde houden.

'Broertje,' prevelde Esther binnensmonds, 'hij zingt voor jou. Ik wou dat je dit nog kon horen.'

'Ik hoor het', fluisterde Benjamin onhoorbaar.

Hoelang ze naar de nachtegaal bleven luisteren, wist Esther niet. Tien minuten, een kwartier, een half uur? Onmogelijk te zeggen. De vogel wist van geen ophouden. Toen de gids een teken gaf om op te stappen, voelde Esther eerst een vage teleurstelling, maar toen ze zich omdraaide, gloeide een lage, gouden streep aan de oostelijke horizon. Daarboven verbleekte langzaam een heldere ster.

'Mijn ster', zei Benjamin.

'Venus,' wees de gids, 'de morgenster. Eigenlijk is het een planeet.'

Een koekoek in de verte. Vijf keer, zes keer, zeven. Dan een merel, rustig voortkabbelend als een beekje in de heuvels. Het zilveren belletje van een pimpelmees vlakbij boven hun hoofd. Het zelfbewuste, driemaal herhaalde fluitje van een boomklever. Schetterende koolmezen. Een zorgeloze fitis. Een tjiftjaf die de maat slaat. Het hele vroege-ochtendorkest barstte los. Een symfonie voor de opkomende zon.

Een kwartier lang gonsde de lucht van de vogelgeluiden. Ook de vroege wandelaars konden nu niet langer hun mond houden. Eerst fluisterden ze nog, dan praatten ze gewoon luidop en naarmate ze elkaar beter konden zien in de wegglijdende schemering klonken hoge lachjes. Hun manier om de dag te begroeten.

'De eerste dag zonder Benjamin', dacht Esther.

Waarom doofde de zon niet uit? Waarom knepen de vogels hun kelen niet dicht? Waarom lieten de bomen hun lenteblaadjes niet meteen verkleuren en naar beneden vallen? Waarom praatten de mensen nog? Wat viel er nog te zeggen nu haar broer dood was? Waarom verdorde de wereld niet?

'Ga niet weg, Benjamin.'

'Ik ben toch bij je, zus.'

'Wat zei je?' vroeg Aagje, die vlak naast Esther stond.

'Niets, ik praatte in mezelf.'

''t Is mooi, hé. Die nachtegaal, zeg.'

'Jaja.'

Stilte. Gewoon doen. Maar beter niets laten merken. Hoeft niet te weten hoe moeilijk. Best lief, die Aagje.

'Je bent zo stil, Esther. Scheelt er wat?'

'We moeten stil zijn. Ander hoor je de vogels niet.'

Aagje lachte.

'Jij niet, hoor. Er is wat met je, hé? Je broer toch niet? Hoe is het met je broer? Is hij nog in het ziekenhuis?'

Dus toch. Kan het maar beter zeggen. Komen het toch te weten. Beter de korte pijn.

'Hij is... Benjamin... is vannacht gestorven.'

'Wat zeg je? Dat kan niet.'

Aagje greep Esther bij haar schouders vast.

'Dat meen je niet?'

Esther knikte en vocht tegen haar tranen.

'Arm kind', zei Aagje ten slotte. Ze sloeg haar armen rond Esther en knuffelde haar.

'Zeg maar niets tegen de anderen', fluisterde Esther nog.

'Oké, dat doe ik. Blijf maar dicht bij mij.'

Benjamin glimlachte. Hij kende Aagje, die bij Esther op school zat. Esther was in goede handen.

6

Benjamin duwde de deur van de ziekenkamer open en schrok. Het bed was leeg en netjes opgemaakt. De bloemen waren weg. Zijn speelgoed was weg. Zijn vlieger was weg. De kamer rook naar een ontsmettingsmiddel en de gladde vloer had hier en daar nog natte plekken die glommen in het ochtendlicht.

'Wat hebben ze met mijn lichaam gedaan?' zei Benjamin halfluid. Er klonk een beetje paniek in zijn stem. Ze konden het toch zomaar niet weg doen. Dat was toch van hem. Net als zijn speelgoed. Net als zijn bloemen.

Benjamin liep de gang op. Een verpleegster duwde een kar vol linnengoed.

'Hé, zuster, waar heb je mij naar toe gebracht? Mijn lichaam, bedoel ik. Het was dood. Maar nu is het weg.'

De verpleegster was diep in gedachten verzonken en hoorde hem niet. Benjamin rende haar na en sprong op de kar. Ze scheen het niet eens te merken.

Uit een kamer kwamen twee jonge dokters, druk met elkaar pratend. Benjamin sprong van de kar en liep naar hen toe.

'Dokter, mijn kamer is leeg. Ik ben weg. Ik bedoel, mijn lichaam. Het is wel dood, maar ik heb het nog... euh... het moet nog begraven worden. Jullie hebben het toch niet... Mama en papa moeten er toch bij zijn.'

De dokters gunden hem geen blik en spraken over vreemde dingen die klonken als falderalitis en pierlalatica. Benjamin werd er helemaal boos van. Waarom wilde niemand naar hem luisteren? Hij vroeg toch

iets. Hij was toch beleefd. Wacht maar. Hij ging voor de dokters staan en stak zijn handen naar voor om ze tegen te houden. Het was of de dokters dwars door hem heen liepen. Hij had ze niet eens gevoeld. Hij bestond gewoon niet voor hen.

Onthutst bleef Benjamin staan. Hij leunde tegen de kale, groene muur van de ziekenhuisgang. Was er dan niemand die hem kon helpen? Niemand die hem kon vertellen waar ze zijn lichaam hadden neergelegd? Wat zouden mama en papa zeggen als ze straks kwamen? Die wilden zijn lichaam toch ook nog zien, een laatste keer strelen, hem zoenen. Hij moest, hij zou het terugvinden.

Het rommelhok! Op het einde van de gang was een rommelhok. Dat had hij vorige week gezien toen hij aan mama's hand door de gang naar de kapel wandelde. Er hing een bordje op de deur waarop *DIENST* stond, en daaronder *Geen toegang voor onbevoegden*. Hij had aan mama gevraagd waar die kamer voor diende en zij had hem gezegd dat het wellicht een rommelhok was waar de verpleegsters afgedankte spullen bewaarden. Zouden ze daar misschien de lijken...?

Benjamin schoot weg als een pijl uit een boog en rende door de gang. Hij liep voorbij een poetsvrouw met een zwabber, dook tussen twee kirrende verpleegsters in en botste toen tegen een oud vrouwtje aan dat net om de hoek van de gang liep. Samen buitelden ze over de vloer en schoven wel zes meter verder.

'Hahaha!' Het oudje schaterde het uit. 'Wat ben jij een wildebras, zeg. Geeft niet hoor. Vandaag niet meer. Het had me eergisteren moeten gebeuren. Hahahaha.'

'Excuseert u mij, mevrouw.'

Benjamin was helemaal van zijn stuk.

'Ik was... ik bedoelde... Heb ik u pijn gedaan?'

'Nee hoor. Mij kan niets meer gebeuren. Jij bent ook dood, he?'

'Euh... ja, mevrouw', knikte Benjamin.

'Mevrouw, mevrouw, ik ben Fientje. En hoe heet jij?'

'Benjamin, mevr... Fientje. Ik ben vannacht gestorven. Maar hoe weet jij dat ik dood ben?'

'Dat zie je toch, Benjamin. Als je nog had geleefd, was je gewoon door mij heen gelopen. Maar nu we allebei in het Straks leven, botsen we natuurlijk tegen elkaar aan. Hahaha, ik heb in jaren niet meer zo gelachen. Dat een mens daarvoor dood moet gaan! Hahaha.'

Benjamin krabbelde overeind, gaf Fientje een hand en hielp haar op te staan.

'O, het gaat wel hoor. Sinds ik van mijn lichaam verlost ben, doen al mijn gewrichten het weer.'

'Wanneer ben jij gestorven, Fientje?'

'Gistervoormiddag. Het was hoog tijd, hoor. Ik had al jarenlang last van reuma. Altijd maar pijn in mijn ellebogen, mijn polsen, mijn schouders, mijn knieën, mijn voeten, overal. Mijn botten waren zo broos en breekbaar geworden dat die grote verpleger hier, die jongen met zijn brilletje, mijn arm brak, alleen maar door mij op te pakken om mij in bed te leggen. Ik was he-le-maal versleten, Benjamin. Wat wil je als je eenentachtig bent.'

'Eenentachtig? Ik ben pas tien geworden.'

'Dat is jong. Dan ben je toch niet versleten?'

'Ik niet. Maar mijn hart wel een beetje. Het gaf het ineens op.'

'Tja, daar zal je hier geen last meer van hebben. Kijk maar naar mij, alles werkt weer.'

Fientje maakte een danspasje en gooide haar been in de lucht als een balletdanseres.

'Bravo!' riep Benjamin.

'Maar, apropos', zei Fientje. 'Waarom ging jij eigenlijk zo tekeer? Waarom zo'n haast als je toch de eeuwigheid voor je hebt?'

Benjamin keek haar even beteuterd aan.

'Ik ben mijn lichaam kwijt', zei hij. 'Toen ik daarnet op mijn kamer kwam, was het weg. Als mama en papa straks komen, willen ze het vast nog zien. Maar niemand wil me zeggen waar ze het gelaten hebben.'

'Maar Benjamin toch', schudde Fientje haar hoofd. 'Dat hebben ze gewoon naar de kelder gebracht, naar het mortuarium. Dat doen ze met alle lijken. De koelkast in. Het mijne ligt daar ook sinds gisteren. Kom, ik toon je waar het is.'

Ze liepen samen de gang uit en Benjamin stapte naar de lift.

'Nee, Benjamin, niet met de lift. Ik weet iets veel leukers.'

Fientje ging op de trapleuning zitten en liet zich zo naar beneden glijden.

'Woeps! Heerlijk. Dat heb ik in zeventig jaar niet meer gedaan.'

Benjamin moest lachen, maar liet het zich geen twee keer zeggen. Even later gleed hij naar beneden met zo'n vaart dat hij nog een eindje door de lucht vloog en pardoes op de tenen van Fientje terechtkwam.

'O, pardon.'

'Hahaha,' schaterde Fientje, 'jongen toch, mijn eksterogen. Ik voel er niets meer van. Kom, we zijn nog maar op de achtste verdieping.'

Ze zat al op de volgende leuning en gleed alweer een verdieping naar beneden. Benjamin volgde op zijn buik.

'Hier, kom voor me zitten, dan glijden we samen.'

Ze haalden de gekste kunsten uit terwijl ze verdieping na verdieping naar beneden gleden. Toen ze op de derde verdieping aankwamen, liepen ze als koorddansers over de smalle leuning. Op weg naar de volgende etage sprong Fientje halverwege op de schouders van Benjamin, slaakte een indianenkreet en draaide wild met haar sjaal in het rond, alsof het een lasso was. De laatste trapleuning namen ze zo wild dat ze met een smak op de vloer vielen en buitelend verder rolden tot ze schuivend tegen de kelderdeur tot stilstand kwamen.

'Zo, dat hebben we gehad', zei Fientje.

Benjamin hijgde van opwinding. Hij voelde zich helemaal niet moe. Integendeel, hij was zo fris als een paaskuiken dat net uit het ei komt.

Het was behoorlijk druk op de gang. Patiënten met grote steekkaarten in hun hand liepen voorbij op weg naar de consultatie. Een dokter, stethoscoop om de hals, riep iets naar een verpleegster die heftig knikte en dan de andere richting uit liep. Poetsvrouwen in blauwe schorten duwden karretjes met emmers en zeep.

'Kom,' zei Fientje, 'het is hier veel te druk. We gaan naar beneden.'

Ze duwde de deur open waarop in gouden letters *MORTUARIUM* stond en samen gingen ze naar binnen. Hun stappen klonken gedempt op de dikke, rode loper die met koperen latten over de trappen gespannen was. Zacht licht, zachte muziek. Benjamin, die net nog zo uitgelaten was, werd er helemaal stil van. Fientje gaf hem een hand en samen daalden ze de trap af.

Benjamin duwde de dubbele mahoniehouten deur open en keek behoedzaam naar binnen. Een soort kapel. Withouten banken. Paarse gordijnen. Het rook er naar bloemen en uitgedoofde kaarsen. Op zijn tenen stapte Benjamin naar binnen.

'Kom,' fluisterde Fientje, 'die witte deur daar links achter dat gordijn. Daar moeten we zijn.'

De deur was loodzwaar en wel vijfentwintig centimeter dik. Benjamin hing er met zijn hele gewicht aan en dan nog moest Fientje hem helpen om ze open te krijgen. Met een zuigend geluid draaide ze open. Een koude lucht waaide hem tegemoet. Hij deinsde achteruit.

'Volg mij maar', zei Fientje. 'Het is hier wat fris, maar nu je dood bent, hoef je niet meer bang te zijn om verkouden te worden.'

Ze ging hem voor, een lange, grijze gang in. Haar stappen, die zonet op het dikke tapijt heel gedempt hadden geklonken, weerkaatsten

nu hol tegen de betonnen muren. Benjamin volgde haar. Links en rechts gaven dikke deuren uit op de gang. Benjamin had zulke deuren wel eens eerder gezien bij de slager. Mannen met een witte kap over hun hoofd droegen er op en neer verende karkassen van runderen naar binnen terwijl de slagersvrouw met een dweil een druppel bloed van de tegels wreef. Koelkamers voor dood vlees. Dat was hier niet anders, dacht Benjamin en volgde Fientje, die de middelste deur had opengedraaid, naar binnen.

De wand van de koelkamer bestond uit metalen laden. Het leek wel een grote archiefkast voor steekkaarten. Net als in de bibliotheek, dacht Benjamin die daar zo vaak naar een boek had gezocht. Alleen zaten in deze laden geen steekkaarten, maar lijken. Fientje rolde een lade uit de muur, riep Benjamin bij zich en zei:

'Kijk, hier lig ik.'

Benjamin keek naar haar dode lichaam, dat de kleur had van bijenwas.

'Je ziet er nu veel beter uit', zei hij zacht.

Fientje glimlachte.

'En waar lig ik?'

'Tja, dat weet ik natuurlijk niet precies', antwoordde Fientje. 'We zullen moeten zoeken.'

Ze schoof haar eigen lichaam weer de muur in en trok de lade open die er net boven lag. Een oude man met een baard. Ze schoof hem terug. Bovenste lade. Leeg. In de rij ernaast lagen, van boven naar onder, twee oude mannetjes, een vrouw van zowat veertig en... een baby.

'Hemeltje', zei Benjamin. 'Zo'n kleintje.'

Fientje keek hem aan en even dacht Benjamin dat hij een traan zag in haar ogen.

'Net Kareltje', zuchtte ze. 'Lag dood in zijn wiegje toen hij twee maanden oud was. Een wolk van een kind. Hij zoog zijn melk tot hij erin

zou gestikt zijn. Het was mijn eerste. Op 24 mei is het precies vijfenvijftig jaar geleden. Maar ik denk er nog elke dag aan, weet je.'

Benjamin knikte. Fientje schoof de lade weer dicht en begon aan de volgende rij. Benjamin werd ongeduldig.

'Waar hebben ze mij toch neergelegd? Je bent toch zeker dat ze me naar hier gebracht hebben?'

'Natuurlijk', zei Fientje. 'Ze brengen alle lijken naar hier. Tot de begrafenisondernemer ze op komt halen.'

Benjamin knikte. Hij dacht aan opa. Die hielp vaak bij de begrafenisondernemer in hun dorp.

'Maar als ze nu eens op elke lade de naam schreven van wie er in ligt. Dat zou toch een stuk makkelijker zijn.'

'Voor ons wel', zei Fientje. 'Maar ik kan me voorstellen dat die man van het mortuarium wel wat anders te doen heeft dan elke dag nieuwe naamplaatjes te schrijven. De meeste lijken blijven hier maar twee of drie dagen. Dus heeft elke lade alleen maar een nummer. Hij houdt de namen vast bij op een lijstje.'

Tegelijk trok ze lade zeventien open, keek, en duwde die meteen weer dicht. Benjamin keek haar vragend aan.

'Kijk maar niet', zei Fientje. 'Een jongeman. Niet om aan te zien. Zeker het slachtoffer van een verkeersongeval. Zijn hele gezicht... Ach, laat maar.'

Ze wilde net lade achttien openschuiven toen er stappen klonken op de gang.

'Hoho, daar is iemand', zei Fientje. 'Laten we ons maar even gedeisd houden.'

De zware deur knarste open en een man in een grijze stofjas stapte naar binnen. Hij was vast een beetje bijziend, want hij hield een klein notitieboekje op nauwelijks vijfentwintig centimeter van zijn ogen. Met de punt van een potlood liep hij een lijstje af. Plots stond hij stil, tikte met

zijn potlood op het papier en zei halfluid:

'Dat is hij, tweeëntwintig.'

Hij stapte meteen op de lade met dat nummer af en schoof die open.

'Hé, daar lig ik!' riep Benjamin uit. Opgewonden stootte hij Fientje aan.

'We waren er bijna', zei ze.

'Wat gaat hij met mij doen?' vroeg Benjamin.

'Ik heb zo'n vermoeden dat jij bezoek krijgt', antwoordde ze.

De man van het mortuarium schoof de lade helemaal uit de muur en klikte die vast op een onderstel met wieltjes. Terwijl hij met zijn rug de deur openduwde, trok hij de kar de gang op. Benjamin en Fientje volgden hem.

In de kapel reed hij de kar in een soort staketsel, behangen met paarse doeken en bloemen. Hij schikte een paar lelies, stak twee kaarsen aan, streek een opzij gevallen plukje haar van Benjamin glad, drukte zijn vingers iets vaster rond Kuifje en knikte tevreden. Met een sleutel opende hij een kastje in de muur waarin een telefoon en geluidsapparatuur stonden. Hij draaide een nummer.

'Hallo, mortuarium hier. Ze mogen komen.'

Hij zette de muziek aan en terwijl ijle orgelklanken de ruimte vulden, verdween hij door de deur naar de koelruimte.

'Zo,' zei Fientje, 'ze zullen zo wel komen. Ik stap nu maar eens op. Ik wil nog even in mijn huisje gaan kijken of mijn schoondochter al gevonden heeft wat ze zocht. Ze is ervan overtuigd dat ik een kous met geld heb verstopt. Je lacht je te barsten. Hou je taai, Benjamin. We zien elkaar nog wel.'

En weg was ze. Benjamin ging zitten en luisterde naar de muziek. Van hem had het wel wat minder stroperig gemogen. Een beetje meer beat of zo. Of iets met gitaren. Maar misschien paste dat wel niet als er

iemand dood was.

'Mama! Papa!'

Benjamin keek blij verrast op toen de deur van het mortuarium aarzelend open ging en zijn ouders naar binnen stapten. Papa keek strak voor zich uit en beet op zijn lip. Mama steunde op zijn arm. Haar ogen waren rood, al schreide ze nu niet meer.

'Kom', zei Benjamin en hij leidde ze naar voren, tot vlakbij zijn lichaam. 'Huil maar eens lekker uit, mama. En jij ook, papa. Het zal jullie goed doen.'

En hij drukte zich zo warm mogelijk tegen hen aan.

7

Benjamin stond al een kwartier ongeduldig te wachten op de stoep voor het ziekenhuis. Om drie uur zouden opa en Arnout hem komen halen. Dat had hij papa horen zeggen tegen de man met de grijze stofjas in het mortuarium. Benjamin liep voortdurend heen en weer. Waar bleven ze toch? Ze zouden hem toch niet vergeten. Ze zouden de weg toch wel vinden.

Precies om zeven minuten over drie - hij kon het zien op de grote klok op de toren van het ziekenhuis - reed de zilvergrijze lijkwagen de hoek om.

'Opa, Arnout!'

Benjamin riep en zwaaide. Hij deed een paar stappen vooruit om alvast het portier open te doen, maar de Chevrolet stopte niet voor de ziekenhuisingang. In plaats daarvan reed hij langzaam voorbij tot hij vijftig meter verderop zwenkte en een vrij steile helling afreed.

Benjamin liep zo hard hij kon achter de wagen aan. Natuurlijk, dacht hij. Hoe had hij zo stom kunnen zijn? Ze zouden met een lijk toch nooit langs de hoofdingang van het ziekenhuis naar buiten komen. Er was vast een speciale ingang voor lijkwagens, zodat die rechtstreeks het mortuarium konden inrijden.

Hij kwam bij de helling en holde naar beneden. Daar stond de Chevrolet. Arnout en opa stapten net uit en lieten de zware portieren dichtglijden. Benjamin was zo buiten adem dat hij geen woord meer kon uitbrengen. Hij liet zich hijgend tegen de zijkant van de glimmende wagen vallen.

'Opa... pff... pff... Arnout... pff... de nieuwe... pff... pff... Chevrolet.'

'Tja,' zei opa terwijl hij de achterdeur van de lijkwagen omhoog duwde, 'dat zou Benjamin wel prachtig gevonden hebben, de nieuwe Chevrolet. Toen mijn baas die wagen bestelde, heb ik hem de prospectussen laten zien. Die moeten jullie nemen, opa, zei hij toen. Kijk eens hoe snel die kan. En toen ik hem zei dat een lijkwagen doorgaans alleen maar stapvoets rijdt, haalde hij zijn schouders op. Als hij er is, mag ik toch wel eens met je meerijden, vroeg hij toen.'

Opa wreef met zijn mouw een stofje uit zijn oog.

'Wie had toen kunnen denken dat hij de eerste zou zijn om mee te rijden?'

Hij bukte zich in de wagen en rolde een lijkkist naar buiten. Arnout pakte die aan de andere kant vast en samen droegen ze de lege kist naar binnen. Daar was de man met de grijze stofjas weer. Benjamin sloop achter hen aan.

Eerst moest opa een paar formulieren ondertekenen.

'Het is mijn kleinkind', zei hij terwijl hij zijn krabbel zette.

'O', zei de man met de stofjas. 'Hemeltje.'

'Onbegrijpelijk', ging opa verder. 'Vorige week stoeide hij nog bij ons in de tuin. Iets mis met zijn hart, blijkbaar. Op een paar dagen...'

Hij zweeg. Slikte. Arnout, die zwijgend naast hem stond, legde een arm op zijn schouder.

'Kom, pa', zei hij. 'Laten we maar eerst ons werk doen.'

'Zal ik jullie helpen?' vroeg de man met de stofjas. 'Hij ligt op... euh... tweeëntwintig.'

Ze legden de kist op een onderstel en rolden dat de koelkamer in. Benjamin was stilletjes achter hen aan gelopen. De man trok de lade open.

'Heb je Kuifje gezien?' vroeg Benjamin.

Opa glimlachte. Hij streek met zijn hand over het marmeren

voorhoofd van zijn kleinkind en schudde zijn hoofd.

'Tien jaar', prevelde Arnout. 'Ik kan het niet geloven. Het is alsof hij verstoppertje speelt. Alsof hij zo meteen weer te voorschijn zal komen.'

'Hier ben ik!' zei Benjamin, maar dat schenen ze niet te horen.

Arnout schroefde het deksel van de kist los en zette het voorzichtig tegen de muur.

'Zo licht', zei opa toen hij, helemaal alleen, het lijkje oppakte en het behoedzaam in de kist neerlegde.

Ze zetten het deksel er los bovenop en reden naar buiten. Daar schoven ze de kist in de auto.

'Met zijn hoofd naar voren', zei Arnout. 'Dan is hij dichter bij ons.'

'Je hebt het deksel nog niet dichtgeschroefd', zei opa.

'Nee', antwoordde Arnout. 'Ik dacht zo, we kunnen tijdens de rit misschien het deksel opzij leggen. Dan is hij nog bij ons.'

'Goed zo', kraaide Benjamin en sprong in de laadruimte.

Opa zette de kist vast en haalde het deksel er weer af. Dan sloot hij de achterdeur. De man met de stofjas knikte toen ze wegreden. Opa stak zijn hand op en Benjamin, die het paarse gordijntje opzij had geschoven, deed hetzelfde.

Voorzichtig reed opa de lijkwagen door de drukke, smalle straten rond het ziekenhuis. Benjamin schoof tot helemaal tegen de voorste stoelen en keek over opa's schouder naar het instrumentenbord dat glom van nieuwigheid.

Arnout draaide zich om en keek naar het lichaam van Benjamin in de kist. Hij knipoogde.

'Knappe wagen, hé, Benjamin.'

'Ja', antwoordde Benjamin. 'En je hoort de motor nauwelijks.'

'Heel stil is ie. Het lijkt wel of hij fluistert.'

'Maar traag is ie wel. Zou opa niet sneller willen?'

'Ik denk dat Benjamin dit maar een slakkengangetje vindt, pa.'

'Ja, hier in de stad kan ik niet sneller. Maar wacht tot we op de autoweg zijn. Dan zal ik hem eens wat laten zien.'

Arnout glimlachte. Benjamin keek naar de kilometerteller die een krappe twintig kilometer per uur aanwees.

Het was druk in de straten. Een witte bestelwagen stond half op de stoep geparkeerd en stremde het verkeer. Een fietser stapte af en wrong zich tussen de auto's door. Schoolkinderen met hun boekentasjes op de rug wachtten aan de stoeprand om over te steken. Benjamin dacht aan zijn schoolvriendjes. Nu de paasvakantie gedaan was, hoorde hij eigenlijk weer in de klas te zitten. Een gek idee, nooit meer naar school. Zouden ze het al weten?

Eindelijk kwam het verkeer weer op gang. De lijkwagen reed nu rustig door de buitenwijken naar de autoweg. Toen hij de oprit nam, veerde Benjamin recht.

'Vooruit, opa, gas geven nu. Laat zien wat ie kan.'

Terwijl hij nog op de invoegstrook reed, duwde opa op het gaspedaal en schoot de autoweg op. Hij ging meteen naar het uiterst linkse rijvak en trok in enkele seconden op tot honderd twintig.

'Sneller, opa, sneller', riep Benjamin.

'Voorzichtig, pa', zei Arnout. 'Je rijdt al honderd twintig. Denk erom dat de wagen nog niet is ingereden.'

'Ach, eventjes maar. Ik doe het voor Benjamin.'

'Smak!'

Benjamin gaf opa een klinkende zoen in zijn hals.

'Goed zo, opa. Kom, laat mij eens aan het stuur zitten.'

Benjamin wrong zich tussen de twee voorste stoelen in en ging naast opa zitten. Die legde één hand over Benjamins schouder en hield de andere aan het stuur.

'Schuif nog wat op, opa. Ik rijd alleen.'

Benjamin pakte het stuur met beide handen beet en reikte met zijn

rechtervoet naar het gaspedaal.

'Pas op, opa, daar gaan we!'

Opa schoof glimlachend opzij. Benjamin keek snel en afwisselend van de weg voor hem naar de kilometerteller.

'Honderd dertig... honderd vijfendertig... honderd veertig... honderd vijftig... honderd zestig... honderd vijfenzestig...'

Bij de afrit *LUNAPARK* verliet Benjamin de snelweg en volgde de bordjes *AUTOCIRCUIT*. Hij minderde nauwelijks vaart toen hij de renbaan opreed. In de verte zag hij een mannetje met een zwart-wit geruite vlag zwaaien. Tegelijk schoten wel twintig formule 1-wagens de weg op. De lijkwagen reed als laatste, maar Benjamin duwde op het gaspedaal en wist er nog voor de eerste bocht drie voorbij te rijden. In de bocht gierden de banden en Benjamin moest met zijn hele gewicht aan het stuur hangen om op de weg te blijven. Arnout klampte zich vast aan het handvat voor hem en keek met schrikogen naar de renwagens. Opa juichte en riep:

'Goed, Benjamin, geef ze d'rvan!'

Benjamin koerste naar de volgende bocht, schoot de ene links, de andere rechts voorbij, remde fel af voor de bocht en sleepte de Chevrolet met slippende wielen door de lus. Op het nippertje slaagde hij erin een bolide te ontwijken die net iets te overmoedig was geweest en nu om haar as tolde en achterstevoren tegen de strobalen tot stilstand kwam.

Nog zeven waren er nu voor hem. Benjamin knipoogde naar opa en gaf plankgas. Tweehonderd drieëntwintig op de teller. Plotseling begon een rood lampje te knipperen.

'Hemeltje, de benzine is op!' kreet Benjamin. 'Ben je vergeten te tanken, opa?'

'Nee, jongen, die wagen slikt zoveel. Zeker als je zo snel rijdt.'

'Vlug, de pits in dan.'

De lijkwagen kwam met een ruk tot stilstand - één - boven de put en meteen - twee - werd hij omhoog gekrikt - drie - de motorkap opengeklapt - vier - terwijl toegesnelde technici de wielen eraf haalden - vijf - benzinedop eraf - zes - gorgelend klokt de brandstof - zeven - naar binnen - acht - olie verversen - negen - remleidingen nakijken - tien - klokt de brandstof - elf - banden klaar - twaalf - vastgeklikt - dertien - klokt - veertien - tank vol - vijftien - dop erop - zestien - motorkap dicht - zeventien - bloemen ververst in de lijkkist - achttien - READY GO!!! - negentien seconden, niet slecht voor een Chevrolet.

Benjamin scheurde het circuit weer op en dreef de naald van de kilometerteller ongenadig de hoogte in. Slippend in de bochten haalde hij zijn achterstand stukje bij beetje in. Gelukkig was hij niet de enige die een pitsstop nodig had.

Nog twee ronden te rijden. Nog drie wagens voor hem. Benjamin kwam tot vlak achter de derde, maar raakte er maar niet voorbij. De piloot hinderde hem en reed steeds voor zijn wielen. Benjamin klemde zijn lippen op elkaar. Keek vlug naar opa. Die zat gespannen op zijn nagels te bijten. Dan naar Arnout. Die kroop grijsgroen en grauw zo diep hij kon in de kussens weg en sloot zijn ogen.

'Nu of nooit', fluisterde Benjamin beslist.

Met twee wielen op het gras naast de piste en terwijl de kluiten aarde hoog in het rond vlogen, stak hij de lastige piloot voorbij. Die was zo woedend dat hij in de aanstormende bocht vergat te sturen en gewoon rechtdoor reed, de omheining in.

Op het rechte stuk haalde Benjamin de voorlaatste in en in de bocht wist hij hem voorbij te rijden. Nog één wagen voor hem. Benjamin zat hem op de hielen.

'Hopsake, pak hem, Benjamin', riep opa.

'Voorzichtig, voorzichtig!' jankte Arnout.

'Hier gaan we!' schreeuwde Benjamin.

Hij zoog zich vast in het kielzog van de bolide en zigzagde erachter aan door de bochten. Knarsende remmen. Gierende banden. Naar links, naar rechts. Arnout keek even vluchtig achterom en zag hoe het lichaam van Benjamin van rechts naar links rolde en schudde in de kist.

Zij aan zij vlogen de renwagen en de lijkwagen naast elkaar door de laatste bochten van het circuit. Het laatste rechte stuk. Even raakten hun wielen elkaar en vurige vonken spoten in een boog boven de wagens uit. Benjamin keek opzij, recht in de ogen van de andere piloot. Gelijke hoogte. Wie zou het halen? In de verte de man met de zwart-witte vlag. Zwaaien. Zwaaien. Zwaailichten. Gele champagne spuit in spetterend schuim. Groene en rode flitsen. Vuurwerk. Splinters licht als in een caleidoscoop. Loeiende sirenes. Blauw. Blauw. Blauwe zwaailichten. Stilte.

Opa kwam zuchtend tot stilstand op de pechstrook. Voor hem zette een agent van de bereden politie zijn motor op de standaard terwijl de andere agent naast hem stopte.

Opa draaide zijn raampje naar beneden en keek schuldbewust naar de agent.

'Zo,' zei die, '152 km per uur. Wel een beetje snel voor een lijkwagen, vind je niet?'

'Reed ik zo snel?' vroeg opa ongelovig.

'Mag ik je papieren even?' ging de agent onverstoorbaar verder.

Arnout grabbelde ze bij elkaar in het handschoenkastje en gaf ze aan opa die ze doorgaf aan de agent.

'Zozo, gloednieuw die wagen. Eens lekker uitproberen wat ie kan, zeker?'

'Hmm', verontschuldigde opa zich.

De agent keek even achterin de wagen en schrok toen hij de open lijkkist met het lichaam van Benjamin zag liggen.

'Zo, je hebt een klant bij je ook, zie ik. Neem jij ze altijd mee met de

kist open?

'Nee', aarzelde opa. 'Het is mijn kleinzoon, zie je. Tien jaar. Ik ben er helemaal ondersteboven van.'

De agent knikte langzaam, tikte even met de papieren van de auto op zijn linkerhand en gaf ze toen terug aan opa.

'Hier, voor één keer laat ik het zo. Maar wees voorzichtig. En hou je in het vervolg een beetje aan de regels.'

'Zeker, agent', zei opa nog. 'En neemt u mij niet kwalijk.'

De agent tikte met zijn hand aan zijn pet, klom op zijn motor, wenkte zijn collega en reed weg.

Opa keek in zijn spiegeltje en reed de snelweg op. Hij hield zorgvuldig de uiterst rechtse rijstrook aan.

'Waarom doe je dat toch, pa? Ik had je nog zo verwittigd om voorzichtig te zijn.'

'Ach', zei opa zacht. 'Ik zat aan Benjamin te denken. Overigens een beste wagen, die Chevrolet.'

Benjamin, die inmiddels alweer achterin zat, lachte in zijn vuistje.

8

'Ga toch maar, Esther', zei mama.

Esther haalde haar schouders op.

'Waarom zou ik? Benjamin is dood.'

'Maar hij wordt toch pas morgen begraven. Die schoolreis ligt al lang vast. Je hebt je er zo op verheugd. En we zijn in jaren niet meer aan zee geweest.'

'Mama, ik denk de hele tijd aan Benjamin.'

'Ik ook, kindje, maar we moeten voort. Het leven houdt niet op. Al lijkt het wel zo. We mogen niet stilstaan, Esther.'

'Maar dan zit jij de hele dag alleen.'

'Ach nee, papa is ook thuis. En er valt nog zoveel te regelen voor de begrafenis.'

'Zal ik dan maar gaan?'

'Tuurlijk, kindje, het zal je afleiden.'

'Maar ik heb zo het gevoel dat ik mij maar loop te amuseren terwijl mijn broer dood is en nog niet eens begraven. Zou Benjamin het goed vinden?' aarzelde Esther nog.

'Natuurlijk', riep Benjamin, die ongemerkt was binnengekomen.

'Natuurlijk', zei mama. 'Weet je wat je doet? Neem de vlieger van Benjamin mee. Dat zou hij zelf gewild hebben.'

'Ja', riep Benjamin. 'Kom, zus, opschieten. Ik ga met je mee. Dan kan ik toch nog vliegeren. Snel, anders missen we de bus nog.'

Esther sjorde het rugzakje waar mama haar lunchpakket en badpak in had gestopt. De vlieger, met de klos touw om hem op te laten, stak ze

in een grote plastic tas. Samen liepen ze naar buiten.

In de bus zat Esther alleen op een bank. Dat vond Benjamin prima. Zo kon hij naast haar zitten. Natuurlijk wisten de kinderen dat de broer van Esther dood was. Ze hadden heus wel met haar te doen, maar ze vonden het zo moeilijk om erover te praten. Dus zegden ze maar niets. Stom, natuurlijk. Dat vonden ze zelf ook wel. Maar wat zeg je in zo'n geval? Alleen Aagje kwam op de bank achter haar zitten. Ze streelde Esthers haren en fluisterde:

'En? Hoe gaat het, meid?'

'Gaat wel.'

'Mmmm. Ik begrijp het.'

Even bleef het stil. Toen zei ze:

'Toch tof dat je meegaat vandaag.'

Esther sloot haar ogen en probeerde wat te slapen. De bus wiegde haar en doordat ze de voorbije dagen toch al weinig gerust had, zonk ze spoedig weg in een diepe slaap. Benjamin vlijde zich tegen haar aan.

Ze droomde dat ze samen op het strand liepen. Ze waren helemaal alleen. Hun schoenen hadden ze uitgetrokken en ze liepen in de branding. Het water trok grote bogen op het zand alsof een reusachtige schilder brede verfstreken zette met een onzichtbaar penseel.

Benjamin verzamelde schelpen in een plastic zak. Van elke schelp kende hij de naam, die hij prevelde als een gebed. Kokkel. Wulk. Nonnetje. Mesheft. Venusschelp. Strandschelp. Boormossel. Tepelhoorn. Muiltje. Trapgevel. Fuikhoorn. Zaagje. Slijkschelp. Dunschaal. Slijkgaper. Platschelp. Strandgaper.

'Hoe weet jij toch al die namen?' vroeg Esther.

'Ze staan erop', zei Benjamin. 'Geschreven in parelmoer. Je moet ze alleen maar leren lezen.'

'Mag ik ze hebben?' vroeg Esther.

'Natuurlijk', zei Benjamin. 'Ik heb ze voor jou verzameld.'

Esther nam de zak met schelpen van hem aan en schudde die voorzichtig leeg. Ze ging op haar knieën zitten en schreef in grote letters 'BENJAMIN' in het zand. Dan drukte ze de schelpen in de letters.

'Nu ben ik zelf een schelp geworden', lachte Benjamin. 'Schelpen zijn resten van leven. Het diertje binnenin is dood, maar de schelp blijft, breekbaar, maar toch onverwoestbaar. Straks komt de zee en spoelt mijn naam weer weg, maar de schelpen blijven, miljoenen jaren lang.'

Een zilvermeeuw hing krijsend in de wind. Ze bewoog nauwelijks haar vleugels, schoof af en toe een beetje naar links of naar rechts, maar bleef toch de hele tijd ongeveer op dezelfde plaats hangen.

'Ik wou dat ik kon vliegen', zei Benjamin.

'Ik zal het je leren', zei Esther.

Ze nam de prachtige fuchsia vlieger en gaf hem aan Benjamin. Zelf liep ze tegen de wind in achteruit, terwijl ze de klos touw in haar handen afrolde.

'Vasthouden!' schreeuwde Esther.

Benjamin hield de vlieger omhoog met zijn beide handen. De wind zette het zeil bol en de randen kletterden als een ratel.

'Nu', riep Esther.

Met een flinke zet gooide Benjamin de vlieger in de lucht. Die schoot als vuurwerk omhoog en slingerde sierlijk met zijn staart. Esther trok het touw stevig aan. Met kleine rukjes liet ze de vlieger langzaam stijgen. Door een gril van de wind boog hij plots naar links af en beschreef een grote acht in de blauwe lucht. En nog een naar rechts. En weer naar links nu. Esther liep achteruit met het touw in haar handen. Plots bleef de vlieger hangen, nauwelijks bewegend, als een zilvermeeuw in de wind.

'Benjamin, kom gauw', riep ze.

Benjamin rende over het geribbelde zand naar zijn zus.

'Hier, neem mijn sjaaltje. En knoop het rond het touw.'

Benjamin haalde lachend het zijden sjaaltje van haar hals en bond het met een knoop om het touw van de vlieger. Toen hij het losliet, greep de wind het en voerde het mee naar boven, naar de vlieger toe. Langzaam steeg het. Benjamin kneep zijn ogen dicht om het beter te kunnen zien.

'Nu jij', zei Esther.

Benjamin zette zijn jasje open en sloeg vervolgens zijn armen en zijn benen rond het touw. De wind greep de panden van zijn jas en duwde hem langzaam vooruit langs het touw, steeds verder van Esther weg, steeds hoger, het sjaaltje achterna. Benjamin lachte. Benjamin schaterde.

'Ik vlieg', riep hij. 'Ik vlieg!'

Hoger steeg hij en Esther werd steeds kleiner. Met één hand hield ze het touw strak vast en met de andere wuifde ze naar haar broer, een stip in de verte.

Benjamin zag de zee groeien. Hij zag de pier en de vuurtoren, de schepen en de boeien en het land achter de zee. De zon brandde op zijn wangen en overal geurde het naar bloemen.

Plots hoorde hij de zilvermeeuw roepen. Ze zeilde naar hem toe en samen werden ze gedragen door de wind.

'Dag, zilvermeeuw', riep Benjamin.

'Kjieeeew, kjieeeew', antwoordde de zilvermeeuw.

Esther was onzichtbaar klein geworden. Een stip op het strand. Niet groter dan een schelp. Toch was ze vlakbij, want hij voelde hoe ze met haar handen kleine rukjes gaf aan het touw.

Benjamin was nu zo dicht bij de vlieger dat hij het zijden sjaaltje kon zien. Nog even en hij was er. Nu. Hij greep het dwarshout van de vlieger en hees zich omhoog. Nu was hij zelf een vlieger geworden. Van hier uit kon hij de hele wereld zien. Hij hoefde maar even naar links te buigen en meteen schoot de vlieger opzij in flitsend snelle achten door de

lucht.

Daar was hun huis. Mama en papa stonden in de tuin en wuifden naar hem. De school. Alle kinderen op de speelplaats. Wuiven. Zijn juffrouw wierp een kushandje. Benjamin zwaaide naar haar. En daar was het huis van de begrafenisondernemer. Arnout en opa hadden Benjamins lichaam net gewassen en trokken hem mooie kleren aan voor de begrafenis morgen. Toen Benjamin over vloog, liepen ze naar buiten en wuifden naar hem.

'Tot morgen', riep Benjamin, maar zijn woorden gingen verloren in de wind.

Hé, daar in de straat liep Fientje. Ze huppelde als een jong meisje op de onpare tegels van het voetpad.

'Fientje! Fientje!'

Fientje keek om zich heen, want ze had niet meteen door waar dat geroep vandaan kwam. Dan kreeg ze de vlieger in het oog. Wie hing daaraan te bengelen? Benjamin?

'Benjamin! Ben jij dat?'

'Ja, Fientje, ik vlieg!'

'Fantastisch, Benjamin. Ik wou dat ik met je mee kon.'

'Kom dan, Fientje. Zal ik je komen halen?'

'Nee, dat kan niet. Ik heb geen tijd. Over een halfuurtje word ik begraven. Dat wil ik voor geen geld missen. Ik ben zo nieuwsgierig wie er zal zijn.'

'Ik word morgen begraven', riep Benjamin terug.

'O, zo. Goed.'

Even dacht Fientje na. Dan riep ze met haar handen aan haar mond:

'Zien we elkaar morgenavond op het kerkhof?'

'Euh... ja, dat is goed. Tot morgen dan.'

'Daag!'

En Fientje huppelde weer verder. Tegel één. Tegel drie. Tegel vijf. Twee voeten tegelijk. Tegel één. Tegel drie.

De vlieger zwaaide de andere kant op en de zee kwam weer in zicht. Drie keer rukte Esther aan het touw. Even wachten. Dan nog drie keer. Nu dwingender.

'Goed', zei Benjamin. 'Ik kom.'

Hij knoopte zijn jasje toe, greep met beide handen het sjaaltje beet en liet zich in een duizelingwekkende vaart langs het touw naar beneden glijden.

'Kjieeeew', zei de zilvermeeuw toen hij voorbij zoefde.

Esther groeide van een stip tot een kabouter tot een kleuter tot een klein meisje tot een groot meisje tot zijn zus Esther. Smak! Met een klap vloog Benjamin in haar armen en samen tuimelden ze door het zand en Esther kuste hem en hield hem stevig vast en zei dat hij nooit meer mocht weggaan mocht doodgaan en voor altijd bij haar moest blijven want samen kunnen we vliegen zei ze samen kunnen we alles ja.

9

Wekker belt. Nutteloos. Lig de hele nacht al wakker. Benjamin oproepen. Nee. Natuurlijk niet. Wordt vandaag begraven. Geloof het niet. Kan niet. Vorige week nog dat lego-huis gebouwd. Naar de badkamer. Waarom wassen? Voor wie? Smeerden zich vroeger met as in op de dag van de begrafenis. Gedenk, o mens, dat gij van stof en as zijt. Maar toch niet na tien jaar. Geen geluid. De stilte in zijn kamer. Op zijn bed zitten. Leeg. Kan hem nog ruiken. Kan elk moment binnenkomen. Modder aan zijn schoenen. Toch iets eten. Mag niet flauwvallen in de kerk. Nog drie uur. *Requiem aeternam*. Geef hem de eeuwige rust. Liever die onrust. Maakte hem zo mooi. Alles zeggen. Altijd. Hart op de tong. Zo intens geleefd. Zal genoeg geweest zijn. Leven was opgebruikt. Zo rijp als hij was. Moest niet meer rijper worden. Eigen kijk op de zaak. Wou alles weten. Scrabble met zijn zus. Geen partij voor hem. Boeken lezen. Elke dag één. Grote Benjamin, kleine Benjamin. Zie, een zoon. Trots op zijn naam. Een kladschrift vol. Benjamin Benjamin Benjamin. Geboren met een barst. Zelf bijna dood. Krijg ik nooit groot, dacht ik. Krijg ik nóóit groot. Toch gelukt. Zo gezond. Nooit ziek geweest. Vorige week pas. Moe. Lusteloos. Op zijn verjaardag drie keer gaan zitten. Deed hij nooit. Zoals hij bezweet om je hals kon hangen. Knuffelen. Warmte. Kleren niet wassen. Geuren nog naar hem. Zo toch nog bij hem. Een beetje. *De profundis*. Uit de diepte roep ik tot u. Hoor je me, Benjamin? Hoor je me? Ik ga koffie zetten voor papa en Esther. Hoor je me, Benjamin?

10

In het rouwzaaltje achter de winkel van de begrafenisondernemer stond de lijkkist zonder deksel opgebaard. Kaarsen. Witte bloemen. Rustige muziek. Benjamin zat aan het voeteneinde van de kist en keek naar de ooms en de tantes, de neefjes en de nichtjes die voorbijschoven, even stil bleven staan en toen met een kwastje dat opa aangaf wat wijwater sprenkelden. Ze hadden allemaal hun beste pak aangetrokken. Donkere kleuren. Somber. Droef. Daar hield Benjamin niet van. Als hij tekende, gebruikte hij het liefst felle kleuren: oranje, vermiljoen, hemelsblauw, grasgroen. Gelukkig zag hij dat mama, papa en Esther niet zo somber gekleed waren. Papa drukte mama dicht tegen zich aan en samen omarmden ze Esther. Zij kwamen hem als laatsten groeten.

Papa gaf hem een zoen op zijn voorhoofd, streelde zijn arm, fluisterde iets onhoorbaars en haalde toen uit zijn binnenzak een paar tekeningen van Benjamin die hij bij zijn zoon in de kist legde.

Mama zoende hem overal op zijn gezicht. Er drupten hete tranen uit haar ogen en ze schudde haar hoofd langzaam heen en weer.

'Benjamin toch. Benjamin, jongen, toch.'

Uit haar handtas haalde ze een van Benjamins modelautootjes en legde het naast hem in de kist.

'Hier, jongen, je lievelingsauto.'

'Dank je', fluisterde Benjamin.

Als laatste kwam Esther aan de beurt. Ze huilde niet. Ze sloot haar ogen en legde zachtjes haar hoofd op Benjamins borst. Lieve broer.

Benjamin sprong van de kist en vlijde zich dicht tegen zijn zus aan.

'Ik blijf bij jou zolang je me nodig hebt', fluisterde hij.

Esther richtte zich langzaam op. Met haar linkerhand haalde ze uit haar jaszak het zijden sjaaltje waarmee Benjamin gisteren van de vlieger was afgedaald. Ze legde het zorgvuldig rond zijn hals, keek nog een laatste keer naar haar broer en draaide zich toen om.

Benjamin stak zijn duim omhoog en fluisterde in haar oor:

'Dank je, zus. En vergeet nooit dat wij samen kunnen vliegen.'

Esther knikte zwijgend en stapte met haar ogen dicht weer naar mama en papa, die haar dicht tegen zich aantrokken.

Nu iedereen Benjamin gegroet had, namen Arnout en opa het deksel dat tegen de muur stond en legden het op de kist. Arnout schroefde ze dicht. Vier dragers namen de kist op hun schouders en droegen die naar buiten, waar de lijkwagen stond te wachten. Ze schoven de kist naar binnen terwijl de familie in de wachtende auto's stapte. Benjamin ging op de motorkap van de Chevrolet zitten en statig zette de stoet zich in beweging naar de kerk.

De lijkwagen stopte vlak voor het perkje met de ontluikende narcissen. Voor de poort van de kerk vormden de kinderen van Benjamins klas een erehaag en ze keken met grote ogen hoe de dragers de kist naar binnen droegen. Lag Benjamin daarin?

11

Lieve Benjamin,

vanmorgen zijn we met de klas naar je begrafenis geweest. Het was de eerste keer dat ik een doodskist zag. Toen mijn grootva dood ging, mocht ik niet mee. Maar toen ik vanmorgen de blankhouten kist zag en die trieste gezichten van de mannen die ze droegen, geloofde ik voor het eerst een klein beetje dat ik je nooit meer terug zal zien.

Sinds maandag is het stil in de klas, Benjamin. De juffrouw vertelde ons meteen wat er met je gebeurd was. We hebben madeliefjes geplukt in de wei naast de school en die in een melkflesje op je lege bank gezet.

De goudvis in het aquarium naast het bord is ook dood. De juffrouw was hem helemaal vergeten op de laatste dag voor de paasvakantie. Hij had veertien dagen geen eten gekregen. Het water stonk heel hard. We hebben hem begraven in het bloemenperkje op de speelplaats.

Ik heb thuis nog het boek van je liggen dat je me vorige week geleend hebt. Vind je het goed, Benjamin, als ik het houd als aandenken aan jou? Je hebt het nu toch niet meer nodig, denk ik.

Weet je wat, Benjamin? Nu jij zo ineens dood bent gegaan, ben ik een beetje bang dat ik ook ineens dood zal gaan. Toen ik het maandagavond aan mama vertelde van jou, heeft ze me heel stevig vastgepakt. Dat doet ze niet vaak, Benjamin. Ik denk dat ze ook een beetje bang is dat ik ineens dood ga. Waarom gaan mensen dood, Benjamin? Ik wou dat ik het wist. Waar ben je nu? Waar moet ik deze

brief naar toe sturen, Benjamin? Moet ik hem verbranden, zoals ik dat vroeger deed met mijn brieven naar Sinterklaas? Of zal ik hem op je graf leggen? Maar nee, dan leest iemand anders hem misschien. Ik hou hem gewoon bij, Benjamin, tot jij hem op een dag komt halen. Ik denk niet dat je echt weg bent. Ik geloof dat je ergens verborgen zit achter de struiken. En op een goede dag ben je er weer.

Dag Benjamin. Ik ga nog een beetje lezen in je boek. Tot ziens.

Je beste vriend, Fransje.

12

Benjamin lag op zijn rug tussen de narcissen in het perkje voor de kerk. Tien meter verderop leunden de dragers tegen de lijkwagen en rookten een sigaretje. Af en toe dreven flarden orgelmuziek door de openstaande kerkdeur naar buiten. Soms ook lage mannenstemmen van het parochiekoor. Ze zongen langzame liederen in een onbegrijpelijke taal, maar met een melodie die Benjamin deed denken aan de wind die op een voorjaarsochtend door de kale bomen waait. *Ve-e-ni-i-i-te be-e-e-nedi-i-i-i-icti Patri-is me-e-e-ei, percipite-e-e re-e-e-egnu-um, alle-e-e-e-elu-u-uia*.

Zoveel mensen in de kerk, dacht Benjamin. Die waren allemaal voor hem gekomen. Zijn hele familie met alle ooms en tantes, de kinderen van de school, de meesters en de juffen, de directeur; de buren, mensen uit de straat waar hij woonde; kennissen en vrienden van papa; mensen van zijn werk wellicht; vriendinnen van Esther uit de tekenacademie. Lief dat ze er allemaal waren.

Eerst was Benjamin mee naar binnen gegaan. De dragers hadden zijn kist voor in de kerk gezet. De geur van smeltende was vermengd met wierook. De klank van de muziek, kuchen en schuifelen, een enkele snik. Benjamin vond het mooi, maar vreemd. Zo vaak had hij ervan gedroomd de held te zijn naar wie iedereen opkeek, het middelpunt waar alles om draaide, de spil van de wereld, maar nu zijn kist daar vooraan stond en iedereen alleen maar aan hem dacht, voelde hij zich wat onwennig. Stilletjes liep hij weer naar buiten waar de zon scheen en de bloemen bloeiden.

In de struiken naast de kerk floot een winterkoninkje zijn lied vol

snelle trillers. Benjamin zag hoe hij van tak tot tak wipte, zijn korte staartje recht omhoog. Hij had het altijd al wonderlijk gevonden hoe zo'n klein vogeltje zo'n vol geluid kon maken. Benjamin probeerde hem na te fluiten, maar de trillers struikelden tegen zijn tanden en dat gaf zo'n gek geluid dat hij er luidop van in de lach schoot.

Toen kwam opa naar buiten en wenkte de dragers. Die gooiden hun sigaret op de grond, trapten die uit met hun zwartgelakte schoenen en schuifelden naar binnen. Even later kwamen de eerste mensen naar buiten terwijl de mannenstemmen zongen *In paradisum deducant te angeli*. Benjamin sprong op en zocht een plekje tussen de naar buiten stromende mensen die een haag vormden langs weerszijden van de kerkpoort.

'Wat zingen ze?' vroeg een jongetje dat naast Benjamin stond aan zijn vader.

'Dat de engeltjes Benjamin naar het paradijs voeren', zei de vader zacht.

Benjamin lachte. Hij kende het jongetje. Woonde ergens in de buurt. Hij zag hem wel eens spelen.

De dragers schreden langzaam door de poort met de kist op hun schouders.

'Zijn dat de engeltjes?' fluisterde het jongetje.

'Nee, dat zijn de dragers.'

'Waar zijn de engeltjes dan?'

'Die kun je niet zien', zei papa.

Teleurgesteld liet het jongetje zijn lip zakken. Als je de engeltjes niet kon zien, leek het paradijs hem lang niet zo aantrekkelijk.

'Waar gaat Benjamin nu naar toe?' probeerde hij nog.

'Naar de hemel', zei zijn papa.

'Kan hij de engeltjes zien?'

'Vast en zeker.'

Zijn gezicht klaarde meteen weer op. Benjamin glimlachte en streelde hem even over zijn krullen. Dan liep hij tussen de menigte door naar mama en papa. Die werden nu omringd door mensen die hen een hand wilden geven en onhandig een paar woorden van troost spraken. Esther stond er wat wezenloos bij te kijken.

'Hé, zus, niet laten gaan, hé.'

Esther zuchtte. Ze keek om zich heen. Een beetje verder stonden de meisjes van de tekenacademie bij elkaar te fluisteren, maar ze durfden blijkbaar geen hand te komen geven.

'Ga er dan zelf naar toe', zei Benjamin.

Esther haalde, onmerkbaar haast, haar schouders op.

'Dan niet', zei Benjamin.

Intussen hadden de dragers de kist weer in de lijkwagen geborgen en de meeste mensen stapten in hun auto, klaar om de begrafenisstoet te volgen naar het kerkhof. Benjamin sprong achter op de lijkwagen en hield zich vast aan de richel waar grote kransen op hingen met witte orchideeën en fresia's. Hij snoof de geuren op terwijl de stoet zich in beweging zette.

Toen ze op de parkeerplaats van het kerkhof halt hielden, sprong Benjamin van de wagen en wachtte tot iedereen uitgestapt was. Daar was dat jongetje uit zijn straat weer met zijn papa. Zodra hij de eerste graven in het oog kreeg, riep hij luid:

'Kijk, papa, de hemel!'

De mensen lachten. Waar ga je naar toe als je dood bent? Naar de hemel natuurlijk.

Langs de smalle paadjes van het kerkhof schuifelden de mensen langzaam en stil achter de kist aan die naar het vers gedolven graf gedragen werd. Daar zetten de dragers de kist neer op een paar stevige planken die over de kuil waren gelegd. Benjamin ging nu tussen mama en papa in staan. Ze hielden elkaars hand vast en Benjamin legde de zijne

er bovenop.

De priester zei een paar gebeden, de kinderen van zijn klas zongen een haastig ingestudeerd lied en Arnout vertelde aan de mensen over Benjamin. Hoe ze samen hadden gespeeld, gepraat, genoten van elkaar. Benjamin voelde hoe mama in papa's hand kneep toen Arnout een gedicht voorlas dat hij zelf had geschreven:

ik was altijd
zo weg
van jou

maar nu
jij de wijde wereld
introk

sta ik nergens meer
jij overal

Benjamin vond het een heel mooi gedicht. Mama, papa en Esther keken naar elkaar en glimlachten door hun tranen heen.

De dragers schoven nu twee dikke touwen onder de kist door en tilden die met zijn vieren voorzichtig op. Iemand haalde de planken weg, waarna de dragers de kist voorzichtig in de kuil lieten zakken. Benjamin deed een stapje dichterbij om alles goed te kunnen zien. Met een dof geluid bonkte de kist op de bodem van de put. De mannen trokken de touwen er onderuit, rolden ze op en legden ze opzij. Een van hen ging met een klein zilveren schopje voor het graf staan, schepte een beetje aarde van de berg en gooide dat op de kist. Dan gaf hij het aan papa die even, moeizaam slikkend, voor het graf bleef staan en vervolgens ook een schopje aarde in de put gooide. Mama schudde langzaam met haar

hoofd en er bengelden tranen aan haar neus, haar kin en haar wangen. Ze wilde nog zoveel zeggen, maar er kwam geen woord uit haar mond. Benjamin ging naast haar staan en steunde haar toen ze aarde schepte, maar ze trilde zo hevig dat de meeste kluiten op haar schoenen en op de grond voor het graf terechtkwamen in plaats van in de kuil. Papa nam haar om haar middel en ondersteunde haar. Dan was het de beurt aan Esther. Ook zij huilde zacht. Voor ze een schopje aarde in de kuil gooide, haalde ze het bruine pluchen beertje uit haar tas dat altijd naast Benjamins hoofdkussen had gelegen. Ze gaf er een zoen op en wierp het in de kuil.

'Voor jou, Benjamin', zei ze zacht.

'Dank je, zus', antwoordde Benjamin en keek zijn flinke zus na die zonder om te kijken de weg af liep.

Nu was het de beurt aan de anderen. Ooms en tantes, schoolkinderen, buren. Ze gooiden elk een klein beetje aarde op de kist en bleven een paar ogenblikken ingetogen voor het graf staan, denkend aan Benjamin. Die zat, peinzend, op een berg aarde achter de kuil en keek de mensen een voor een aan. Hij volgde ze met zijn ogen terwijl ze de weg afliepen tot ze achter de rij donkere cipressen verdwenen. Toen de laatste was weggegaan, kwamen twee potige grafdelvers de kuil vullen. Toen ze klaar waren, ging Benjamin boven op het heuveltje van verse aarde zitten. Voor het eerst sinds hij dood was, voelde hij zich bedroefd.

13

Een eenzame merel floot zijn lome lied van op de top van een cipres. Het klonk niet blij, zoals anders, vond Benjamin. Er zat iets van weemoed in. Of lag het aan hem? Met zijn linkerhand verpulverde hij een kluit aarde en liet het droge zand door zijn vingers glijden. Net een zandloper, dacht hij en hij nam opnieuw een handvol. Toen ook die weggelopen was, veegde hij zijn hand schoon aan zijn broekspijp, trok zijn knieën op, legde zijn hoofd erop en sloot zijn armen om zijn benen.

Benjamin liet zijn ogen over de andere graven glijden. Oude stenen met mos bedekt. Twee treurende engelen uit marmer gehouwen. Een eenvoudig houten kruisje met een naam en een datum erop. Rustig was het hier wel. En vredig ook. Toch voelde Benjamin zich vreselijk alleen. Hij sloot zijn ogen en dacht na over alles wat hij de voorbije dagen had meegemaakt.

'Ha, daar ben je!'

Benjamin schrok wakker en knipperde verdwaasd in het felle zonlicht.

'O, jij bent het! Fientje!'

'Ik vroeg me al af waar je uithing. Ik heb een uur lopen zoeken naar je graf. Dat is hier niet makkelijk, hoor. Ze begraven hier kriskras door elkaar. Zelf lig ik in perk zeven, helemaal aan de andere kant. O ja, sorry hoor dat ik niet op je begrafenis ben geweest. Ik moest naar de notaris vanmorgen. Dat wilde ik niet missen. Je had het gezicht van mijn schoondochter moeten zien toen ze hoorde hoe weinig ik maar had nagelaten. Ze dacht vast een hele erfenis te krijgen, alsof ik ooit de kans

heb gehad om een fortuin bij elkaar te harken. Dat dacht ze wel, hoor. Zo'n lip trok ze toen de notaris mijn testament voorlas. Maar goed, hoe zit het met jou? Blijf je hier de hele dag zitten kniezen?'

'Wat moet ik anders doen?' vroeg Benjamin.

'Hoezo, wat moet ik anders doen? Kom maar mee. Daar achter het prieeltje zitten we allemaal samen.'

'Wie allemaal?'

'Ha, de doden natuurlijk. Het is hier heus geen dooie boel, hoor. We gingen net een feestje bouwen toen ik dacht, hé, ik heb Benjamin nog niet gezien. Kom mee, gauw.'

'Ik weet niet of ik nu wel zin heb in een feestje', protesteerde Benjamin nog, maar Fientje trok hem al overeind, haakte haar arm in de zijne en huppelde met hem over de graven heen naar het prieeltje.

Het houten gebouwtje lag op een afgelegen plek op het kerkhof, waar al tientallen jaren niemand meer werd begraven. Het gras stond er hoog en het wemelde er van de kleurige bloemen die wiegden in de middagwind. Achter het prieeltje, te midden van een open plek tussen de struiken, lag een grote composthoop waar de tuinman van het kerkhof de verwelkte bloemen op gooide die hij bij de graven verzamelde. Het rook er naar goede aarde en doordat hier maar zelden iemand kwam, uitgenomen de tuinman dan, was de grond er zacht als een tapijt.

Toen Benjamin en Fientje het prieeltje naderden, hoorden ze de volle tonen van een viool klinken. De muzikant speelde een vrolijk wijsje in de hoge tonen, waarbij hij telkens de losse snaren mee beroerde met zijn strijkstok, zodat ze diepe, begeleidende akkoorden lieten horen.

'Kom, zei Fientje. Bukken!'

Ze leidde hem onder de lage takken van de struiken door. Een paar ogenblikken later betraden ze de open plek. Benjamin schrok van de drukte. Wel honderd mensen verdrongen zich op de toch niet al te grote ruimte. Mannen, vrouwen, kinderen. Een paar zaten op de grond of op

oude, versleten tuinstoelen met elkaar te kletsen. In het midden speelde de violist zijn wijsje en om hem heen dansten jong en oud alsof het een bruiloft was.

Benjamin bekeek het spektakel van tussen de bladeren. Hij zag meteen dat het allemaal doden waren, al kon hij niet precies zeggen waaraan hij dat zag. Ze droegen de kleren waarin ze begraven waren. Sommigen hadden een eenvoudige nachtpon aan, anderen een pak. De kinderen droegen meestal een jeans en een pull. Een oudere man was in rok gekleed. Er zat een messcherpe vouw in zijn broek. In zijn ene hand droeg hij zijn handschoenen, in de andere een hoge hoed.

'Misschien is het hun huid', dacht Benjamin. Die was bij iedereen meer wit dan blank gekleurd. Ze leken een beetje op de wassen beelden die hij wel eens in het museum van Madame Tussaud had gezien. Toen hij ze nauwkeuriger bekeek, wist hij plots wat het was. Ze waren allemaal min of meer doorschijnend. Het leek wel of je het licht door hen heen kon zien. Bij sommigen viel dat niet zo op, maar er waren er ook bij waar je bijna helemaal doorheen kon kijken. Benjamin keek vragend naar Fientje en merkte toen pas dat ook zij een beetje doorschijnend was.

'Fientje, ik kan haast door je heen kijken', zei hij verbaasd.

Fientje glimlachte.

'Ja, Benjamin, ik vervaag snel, hé. Dat komt omdat nog maar weinig mensen aan mij denken. Zo gaat dat als je zo oud bent als ik. Bijna al mijn vrienden zijn al eerder gestorven. En ik heb ook geen familie meer, op mijn zoon Rudy na. Die denkt nog wel aan me. Zijn vrouw misschien ook wel een beetje, maar dat zal vast niet lang meer duren nu ze weet dat ze van mij weinig of niets zal erven. Zo gauw de levenden hun doden niet meer nodig hebben, vervagen die tot ze helemaal doorschijnend worden en ten slotte oplossen. Zo kun je dus aan elk van deze doden zien hoeveel werk ze nog hebben met wie ze achterlieten. Kijk daar die jonge vrouw, bijvoorbeeld. Die heeft me vanmorgen haar levensverhaal verteld. Ze is

achtentwintig en stierf drie maanden geleden aan kanker. Ze liet twee kleine kindjes en een man na. Die missen haar heel erg en ook haar man heeft haar dood nog lang niet verwerkt. Vandaar dat ze er nog zo... euh... zo vol uitziet.'

Benjamin knikte. Zo zat het dus.

'En die man daar? Daar zie je haast niets meer van.'

Fientje knikte.

'Klopt. Die is haast helemaal weg. Hij heeft niemand die aan hem denkt. Als hij nog familie heeft, weten die waarschijnlijk niet eens dat hij dood is. Een schipper heeft zijn lijk gevonden in het kanaal. Ze hebben nooit kunnen achterhalen wie hij eigenlijk is. Hij vertelt aan iedereen dat hij al jaren aan lagerwal was geraakt en leefde als een zwerver. Als hij wat geld had, dronk hij het op, maar verder deed hij niemand kwaad. In een dronken bui moet hij op een kwade dag in het kanaal gesukkeld zijn, al kan hij er zich zelf niets van herinneren.'

Benjamin ademde diep in en schudde langzaam zijn hoofd.

'Kom', zei Fientje plots. 'Niet te veel over nadenken. Het wordt de hoogste tijd dat je zelf eens kennis gaat maken met de doden.'

Ze gaf Benjamin een duwtje in de rug zodat hij, sneller dan hij eigenlijk zelf gewild had, de kring binnenviel. De violist zag hem en stopte meteen met spelen.

'Kijk daar', zei hij luidop zodat iedereen het kon horen. 'Onze nieuwe is er. Wees welkom, jongen. Hoe heet je?'

Benjamin keek, een beetje van zijn stuk gebracht, om zich heen, beet op zijn onderlip en zei toen:

'Benjamin, meneer.'

'Hoi, Benjamin, en... een beetje leuke begrafenis gehad?'

De andere doden lachten ongegeneerd om zo'n goede mop.

'Ging wel', zei Benjamin. 'Het is nog allemaal zo nieuw.'

'Dat went wel, jongen. Ik hoop maar dat je graag danst.'

Benjamin haalde zijn schouders op en keek wat verlegen om zich heen.

'Vooruit dan', zei de muzikant. Hij stak zijn viool weer onder zijn kin, likte even aan zijn strijkstok en zette een vrolijk danslied in.

Een jong meisje kwam op Benjamin toegelopen. Ze pakte hem bij zijn schouders beet en trok hem mee de kring in.

'Hallo, ik ben Angela. Vorige week verdronken tijdens een weekendje aan zee. En jij?'

'Hartstilstand', zei Benjamin.

'O!' zei Angela.

Benjamin probeerde haar zo goed hij kon bij te benen, maar ze ging zo dol tekeer dat hij bijna zijn evenwicht verloor. Toch vond hij het best prettig. Niet dat hij zo gek was op dansen, maar nu wist hij toch tenminste dat hij hier nooit alleen hoefde te zijn. Hier was duidelijk altijd volk genoeg. Er stierven immers elke dag mensen.

Andere paartjes waren intussen ook aan het dansen gegaan. Benjamin zag hoe de oude man in rok Fientje ten dans had gevraagd en samen walsten ze op de zachte aarde alsof ze door een koninklijke balzaal tolden.

Toen de muzikant eindelijk een eind maakte aan het lied, voelde Benjamin zich helemaal duizelig van het draaien. Hij stamelde een paar dankwoorden tegen Angela en liep een beetje onvast op zijn benen naar een oude tuinbank. Daar plofte hij neer naast een jongen van zijn leeftijd.

'Met Angela gedanst zeker?' zei die.

'Ja', lachte Benjamin. 'Die kent er wat van, hé.'

'Ze weet gewoon van geen ophouden. Aan meer dan één dans met haar waag ik me niet.'

Benjamin knikte begrijpend.

'Jij bent zeker ook pas dood?' probeerde hij.

'Waarom denk je dat... euh... Benjamin is je naam, niet? Ik heet Kurt.

Zie ik er nog maar pas dood uit?'

'Je bent in elk geval nog helemaal niet doorzichtig. Net als ik', zei Benjamin.

'Weet ik', zei Kurt. 'Toch ben ik al zes jaar dood. Verkeersongeval. Ik reed met mijn fiets naar school. Komt daar zo'n vrachtwagen aangereden. Die neemt zijn bocht te breed en sleurt mij mee. Ik val en kom onder zijn wielen terecht. Zo plat als een vijg.'

Benjamin lachte.

'Je ziet er anders nog behoorlijk goed uit.'

'Dan had je mijn lichaam moeten zien. Mijn vader is er nog altijd niet overheen. Ik heb zo'n medelijden met hem. Sinds ik gestorven ben, is hij niet meer gaan werken. Heeft alleen nog in zijn tuin gewroet, van 's morgens tot 's avonds. Al de rest heeft geen zin meer, zegt hij. Ik was zijn oogappel, weet je. Hij verwaarloost zijn gezondheid en moeder krijgt hem met geen stokken naar de dokter. Kan die dokter Kurt terughalen, zegt hij dan. Nee? Dan hoeft hij ook niet aan mijn lijf te komen. Geen wonder dat ik niet kan vervagen.'

Benjamin dacht na.

'Dan loop jij hier al zes jaar rond?' vroeg hij ten slotte. 'Is dat niet erg lang?'

'Zeker', zei Kurt. 'Ik heb hier al wat dood volk voorbij zien komen. Sommigen zijn na een paar dagen of weken al weg. De meesten hebben een half jaar of een jaar nodig om te vervagen. Een enkeling eens twee of drie jaar, maar ik heb er nog niet een geweten die hier, zoals ik, al zes jaar rondzwerft. En er is bij mij nog altijd niet het geringste spoortje van vervaging te zien.'

Benjamin keek stil voor zich uit. Hoelang zou het duren voor hij vervaagde? vroeg hij zich af.

De violist zette de eerste noten in van een nieuw lied en plots ging er bij alle doden een gejuich op.

'Wat gebeurt er?' vroeg Benjamin.

'O, hij speelt *Het laatste uur*, een heel populaire reidans in het land van Straks. Kom op, iedereen moet meedoen.'

De doden gingen in een rij achter elkaar staan en legden hun handen op de schouders van wie voor hen stond. Zo vormden ze een lange slang die zich langzaam in beweging zette op de maat van de muziek. Aan de kop liep - wie dacht je? - Angela en de bewegingen die zij maakte, werden door iedereen overgenomen, zodat ze door de slang golfden als de baren van de zee.

De violist zong de eerste strofe van een ballade. Het ging over een meisje dat zo bang was om te sterven dat ze zich voor de dood verborg in een diep meer, waar ze verdronk. Toen de strofe ten einde was, schreeuwden alle doden luid het refrein mee:

Als je laatste uur is geslagen
reis dan naar het land van Straks.
Daar kun je lekker lang vervagen;
Kom erbij, het is de max!

De tweede strofe ging over een jongen die dagenlang tegen de dood vocht, maar de dood zelf was onsterfelijk en won uiteindelijk toch. Weer vielen allen in:

Als je laatste uur is geslagen
reis dan naar het land van Straks.
Daar kun je lekker lang vervagen;
Kom erbij, het is de max!

Dan volgde een instrumentaal intermezzo op de viool, waarbij de

muzikant de snaren deed jammeren en knarsen, kriepen en huilen tot je oren er pijn van deden. Dat zweepte de dansers alleen maar op en op het einde vielen ze luid tierend en huilend in:

Als je laatste uur is geslagen
reis dan naar het land van Straks.
Daar kun je lekker lang vervagen;
Kom erbij, het is de max!

Ze herhaalden het refrein nog een tweede keer en schudden en schokten daarbij zo heftig met hun dode lijven dat de slang onwillekeurig in stukken brak. De dansers pakten elkaar twee per twee beet en dansten in een wilde rondedans tot ze er uitgeput bij neervielen. De violist liet zich na een langgerekte laatste noot plat op zijn rug achterover vallen met zijn armen en benen gespreid, in de ene hand zijn viool, in de andere zijn strijkstok. Ten slotte lag of zat iedereen hijgend op de grond of tegen een boom om te bekomen van de zware inspanning.

Hoelang Benjamin daar zo gelegen had, wist hij niet, maar het kon best een hele poos geweest zijn. Hij genoot van het zachte mos onder zijn rug. Het verwonderde hem een beetje dat de bodem nog altijd zo zacht was, al hadden ze er met honderden op gedanst. Toen hij eindelijk rechtop ging zitten, lagen de meesten nog met open ogen uitgestrekt op de grond. Hier en daar sliep er een. Benjamin keek of hij Fientje of Kurt kon vinden. Omdat dit hem niet lukte, stond hij langzaam op en over de doden heen stappend, zocht hij zich een weg naar de rand van de open plek. Daar vond hij Angela, die rechtop tegen een boom zat en bezig was half verwelkte bloemen tot een bizar boeket te schikken.

'Hoi, Benjamin, lekker gedanst, hé!'

'Ja', zei Benjamin. 'Gaat dat hier elke dag zo?'

'Elke dag is veel gezegd', antwoordde Angela met een ondeugende

blik in haar ogen. 'Maar toch bijna. Als er ook maar twee zin hebben in een feestje, muzikant erbij, een liedje en we zijn alweer vertrokken voor een hele namiddag.'

'O', merkte Benjamin op. 'Dus nu is het afgelopen voor vandaag.'

'Natuurlijk', zei Angela. 'Zo dadelijk gaat iedereen terug naar zijn eigen graf om wat te rusten. En vanavond moeten de meesten werken, natuurlijk.'

'Vanavond? Werken?'

Benjamin keek haar met ogen vol verbazing aan. Angela bekeek hem schalks en schoot in de lach.

'Ja, jij bent nieuw hier, hé. De meesten van ons gaan 's avonds op bezoek bij familieleden en vrienden. Die hebben daar dan het meest behoefte aan. Als de nacht valt, kruipt de weemoed in hun hart zoals de kilte in een huis. Dan kun je best in de buurt zijn. Soms ook overdag, vooral in het weekend dan. In de week hebben ze doorgaans hun handen vol met alledaagse dingen. Later, als je aan het vervagen bent, hoef je niet zo vaak meer naar ze toe. Hoe doorschijnender je wordt, hoe minder het nodig is.'

'Zit dat zo?' vroeg Benjamin. 'Dan kan ik dus best vanavond even langslopen.'

'Zou ik zeker doen als ik jou was', zei Angela terwijl ze een bruin geworden roos in het boeket schoof.

'Dank je wel', zei Benjamin nog, waarna hij zich bukte en door de struiken heen stapte. Langs het smalle grindpad zocht hij de weg naar zijn verse graf.

14

Het was ongewoon stil in huis. Benjamin drukte zijn neus tegen het raam van de tuindeur en keek naar binnen. Het viel hem op dat de ruit niet bewasemde. Mama zat aan tafel en ondersteunde haar hoofd met haar handen. Papa en Esther zaten op de bank en keken weemoedig voor zich uit. Niemand zei een woord.

Voorzichtig duwde Benjamin de deur open en schoof naar binnen.

'Hoi', zei hij.

Mama richtte zich op en keek naar buiten. Ze schudde langzaam haar hoofd en zei zacht:

'Soms beeld ik me in dat ik hem hoor binnenkomen.'

Papa keek op zonder iets te zeggen.

Benjamin ging stil in zijn speelhoek zitten. Hij gleed met zijn hand over het huis van legoblokken dat hij nog had gebouwd daags voor ze hem naar het ziekenhuis hadden gebracht. Even wilde hij nog een gele schouw bovenop het huis zetten, maar dan bedacht hij zich.

Esther stond op en ging op haar knieën bij de speeltafel zitten. Ze liet haar vinger haperend over de nopjes van de legoblokjes glijden, alsof ze wilde voelen waar de vingers van Benjamin hadden gestaan. Benjamin legde zijn hand op haar schouder.

'Je mag ze hebben, Esther. Ze zijn voor jou.'

Esther nam het huisje voorzichtig van de tafel, stond op en draaide zich naar mama.

'Mag ik het op mijn kamer zetten, mama? Ik wil dat het blijft zoals Benjamin het heeft gemaakt. Ik wil het graag dicht bij me hebben.'

Mama knikte. Esther liep met haar souvenir van Benjamin naar boven. Papa stond op en ging aan de tafel zitten. Hij schoof een dik pak brieven en kaartjes met rouwbeklag naar zich toe en begon ze een voor een te bekijken. Mama legde haar hoofd op zijn schouder en keek mee. Af en toe wezen ze elkaar op de naam van een ver familielid of een vergeten kennis die toch naar de begrafenis was gekomen. Soms zei een naam hen ook helemaal niets. Misschien waren het wel de ouders van een klasgenoot van Benjamin of een buur die ze elke dag zagen, maar van wie ze de naam niet kenden.

'Er was veel volk', zei mama. 'Dat deed me goed.'

'Heel veel volk', zei papa. 'De kerk zat vol.'

'En allemaal voor mij', antwoordde Benjamin, die tegenover hen aan tafel was gaan zitten. 'Ik wist niet eens dat zoveel mensen mij kenden.'

De bel ging. Papa deed open en liet Arnout binnen.

'Hé, dat is tof!' riep Benjamin.

'Ik kom maar even kijken hoe jullie het maken', zei Arnout. 'Het is een zware dag geweest, niet.'

'Ik begrijp het nog altijd niet', zei mama. 'Hoe kan dat nu? Voor altijd weg.'

'Mama, ik ben hier toch', fluisterde Benjamin.

'Voor altijd...'

Mama huilde. Arnout sloeg zijn armen om haar heen en drukte een kus op haar ogen, die gloeiden van het huilen.

'Benjamin is hier toch bij ons, zus', zei hij. 'Huil maar. Het zal je deugd doen.'

Mama knuffelde haar broer en streek tegelijk papa door zijn haar. Benjamin glimlachte. Hij was blij dat ze zoveel steun aan elkaar hadden, maar tegelijk voelde hij zich een beetje onwennig. Al die drukte omdat hij dood was? Stilletjes liep hij de kamer uit en sloop de trap op naar de

kamer van zijn zus.

Esther lag met haar kleren aan op haar bed en staarde naar het plafond. Toen Benjamin binnenkwam, stond ze op en keek door het raam de tuin in. Het was al bijna donker, maar ze kon nog goed de bomen zien en het bloemenperkje. Achter in het gras lag de zandbak waar Benjamin zo graag met zijn autootjes speelde. Ze keek naar de grote plastic vrachtwagen die er nog precies zo stond als Benjamin hem had achtergelaten. Hij was half gevuld met zand en het schopje lag er nog naast.

'Benjamin, hoor je mij?' fluisterde Esther.

'Ja, Esther, ik ben hier', zei Benjamin haastig.

'Waarom ben je weggegaan, joh?'

Benjamin haalde zijn schouders op. Hij wilde haar zeggen dat het goed was zo. Graag had hij haar verteld over het feest deze namiddag, maar iets weerhield hem. Misschien was dat wel het geheim van de doden. Misschien mocht hij daar wel helemaal niets over zeggen.

Esther wachtte niet op een antwoord en liep de gang in naar de kamer van Benjamin. Ze ging op zijn bed zitten, dat netjes was opgemaakt. Haar handen gleden over de zachte, wollen deken, het stevige witte, linnen, het vederzachte kussen. Benjamin ging languit naast haar liggen en zij streelde hem door zijn haar, zoals ze dat zo vaak had gedaan als ze elkaar vertelden over een boek dat ze hadden gelezen of een film die ze hadden gezien.

Esther stond op en liep de kamer rond. Ze tikte tegen de fuchsia vlieger die mama nu hier had opgehangen. Ze keek naar de prenten van de auto's aan de muur, gleed met haar wijsvinger langs de ruggen van de boeken - haperend aarzelde ze bij de klassieken die ze allebei zo graag lazen - en ging aan Benjamins schrijftafel zitten. Ze nam zijn pen in haar hand, draaide ze open en schreef zijn naam op de openliggende blocnote.

Benjamin. B-E-N-J-A-M-I-N. *Benjamin*. **Ben**...

'Als je wilt, mag je ze hebben', zei Benjamin.

Esther glimlachte. ...**jamin**, schreef ze, draaide toen de pen dicht en drukte ze tegen haar borst.

'Dank je, Benjamin.'

'Ik heb ze toch niet meer nodig', antwoordde hij.

'Ik zal er vanaf nu mee schrijven. Zo ben je altijd heel dicht bij mij.'

Esther liep de kamer uit en holde de trap af.

'Mama, ik wil... hé, dag Arnout... mama, ik wil voortaan met de pen van Benjamin schrijven. Dan heb ik altijd iets bij me om aan hem te denken. Mag het?'

Natuurlijk mocht het. Esther stak de pen in de sluiting van haar bloesje en ging bij de anderen aan tafel zitten. Eventjes zaten ze allemaal stil naar elkaar te kijken. Tot Esther plots zei:

'Ik heb honger!'

'Natuurlijk,' zei mama, 'wij hebben nog niets gegeten sinds vanmiddag. Dat ben ik helemaal vergeten. Ik zet meteen koffie. Wil jij de tafel dekken, Esther?'

Terwijl mama naar de keuken verdween, haalde Esther kopjes en borden uit de kast.

'Eet jij mee, Arnout?'

'Nee, ik heb al gegeten. Maar ik wil wel een kop koffie.'

'Tuurlijk.'

Esther nam vijf kopjes uit de kast. Pas toen ze die op tafel neerzette, besefte ze dat ze er een te veel had. Papa, die haar verwarring zag, zei zacht:

'Doe maar, Esther. Zet ook maar een kop voor Benjamin. Zo zijn we het toch gewoon, niet?'

Esther knikte en dekte de tafel voor vijf. Benjamin was daar blij om

en schoof bij. Mama schonk zelfs koffie in voor hem en deed er melk en twee klontjes suiker in, zoals hij dat graag had. Helaas kon Benjamin er niet van drinken nu hij dood was, maar hij snoof de heerlijke geur op en genoot ervan.

Na het eten ging Arnout naar huis. Esther was moe en wenste mama en papa een goede nacht. Toen ook papa aanstalten maakte om naar bed te gaan, zei mama:

'Ga jij maar vast naar boven. Ik schrijf nog even.'

Zo zat mama even later met haar dagboek open aan tafel. Benjamin zat tegenover haar. Ze keek hem recht in de ogen. Af en toe boog ze haar hoofd en schreef een paar zinnen op. Nog voor de inkt droog was, blikte ze weer op naar haar zoon van wie ze zoveel hield.

'Weet je, Benjamin,' zei ze, 'toen jij tien jaar geleden geboren werd, was je zo breekbaar. Die krijg ik nooit groot, dacht ik. Die gaat vast heel gauw dood. Maar je ging niet dood. Je groeide en je werd sterker en ik knuffelde je en leerde je alles wat je maar wilde leren. Later stelde je altijd maar vragen. Je wilde alles weten. Vaak wisten papa en ik niet wat we je moesten antwoorden. Je had op alles je eigen kijk en dat liet je ook blijken.'

Benjamin knikte zwijgend. Mama schreef een paar zinnen op. Toen ze daarmee klaar was, zoog ze op haar pen.

'Weet je wat ik zo mooi aan je vond, Benjamin? Dat je zo intens leefde. Al wat je deed, deed je met je hele lijf, met je hele ziel. Ik begrijp niet waarom je zo vroeg van ons weggaat, Benjamin. Misschien heb je wel zo intens geleefd, dat je leven gewoon op was. Ik heb genoeg geleefd, zei je misschien. Ik heb alles al gehad. Meer hoeft voor mij niet.'

Weer schreef ze een poosje.

'Ik weet niet waar je nu bent, Benjamin. Maar ik geloof vast dat je mij kunt horen en zien. Blijf bij ons, Benjamin. Vergeet ons niet. We hebben je zo nodig, zoon.'

'Ik kom zo vaak je maar wilt', zei Benjamin zacht.

Mama knikte langzaam en glimlachte. Toen klapte ze haar dagboek dicht, legde het in een lade en zei:

'Slaapwel, Benjamin.'

'Slaapwel, mama. Krijg ik nog een zoen?'

Mama smakte met haar lippen, zond een zalig zoentje naar haar zoon en klom naar haar slaapkamer.

Benjamin keek nog even rond in de donkere kamer en stapte toen door de tuindeur naar buiten. De frisse voorjaarslucht deed hem goed. Hij wandelde fluitend naar het kerkhof, zocht zijn graf op en ging op de berg aarde liggen. Een hele tijd keek hij zo zwijgend naar de sterren. Toen hij zijn eigen ster in de gaten kreeg, knipoogde hij met beide ogen tegelijk en viel in slaap. Ergens op het kerkhof roehoehoede een uil.

15

'Gewonnen!'

Kurt leunde hijgend op een oude, met mos begroeide zerk. Benjamin sprong bovenop het laatste graf van de rij en liet zich buiten adem in een rozenbed vallen. De twee jongens schaterden het uit.

'Hemeltje', zei Kurt. 'Was me dat lopen!'

'Pfff', pufte Benjamin. 'Tot zowat halverwege lag ik voorop. Maar op dat marmeren graf gleed ik uit en toen stak je me natuurlijk voorbij.'

'Je moet maar over de graven springen in plaats van er bovenop', wijsneusde Kurt.

'Jij hebt makkelijk praten', kaatste Benjamin terug. 'Jij hebt langere benen. Je bent twee jaar ouder dan ik. Trouwens, heb je gezien wat voor een tuimeling ik gemaakt heb toen ik uitgleed? Ik kwam met mijn neus terecht op een stenen vaas op het volgende graf.'

'Dan mag je van geluk spreken dat je dood bent. Anders lag je er vast nog. Kom, we lopen die kant uit.'

Kurt sloeg zijn arm om Benjamins schouder en samen stapten ze langs de oude graven.

'Kijk hier,' zei Benjamin, '1796. Dat is een heel oud graf.'

'Er zijn nog oudere, hoor', antwoordde Kurt. 'Het oudste dat ik gevonden heb, is van 1522. Het ligt ginds, vlakbij de kerk. Er staat een Latijnse tekst op, maar daar begrijp ik geen sikkepit van.'

'Roekedekoe! Kiekeboe!'

Benjamin en Kurt bleven als bevroren staan.

'Wat was dat?'

'Weet ik niet. Het leek wel een vogel.'

'Dat was geen vogel, joh. Dat was een mens.'

'Het kwam toch van boven, dacht ik.'

'Roekedekoe! Kiekeboe!'

'Zie je wel', zei Kurt. 'Hier in die cipres boven ons.'

'Warm! Warm! Roekedekoe! Hahaha!'

Hoog in de boom verscheen een vrouwenhoofd tussen de takken. Benjamin herkende haar meteen.

'Fientje! Jij! Ons zo doen schrikken!'

Fientje kroop met kwieke passen langs de takken naar beneden en sprong vlak voor hun voeten op het pad.

'Ziezo. Hoe gaat het met de jeugd? Goede hordenlopers zijn jullie. Al is zo'n wedstrijd tussen de graven wel een tikkeltje oneerbiedig, vinden jullie niet? Maar ik heb wel hartelijk gelachen toen je onderuit ging, Benjamin. Ik zag het van daarboven in de boom en ik schokte zo hard dat ik me aan de takken moest vasthouden om niet te vallen.'

Benjamin trok zijn wenkbrauwen op en keek strak voor zich uit. Had hij geweten dat hij toeschouwers had!

Ze wandelden met zijn drieën in de richting van de kerk. Plots bleef Fientje staan. Benjamin en Kurt hielden verbaasd de pas in.

'Wat nu, Fientje?'

Het viel Benjamin op hoe doorschijnend ze al was geworden. Als ze in de zon stond, kon je bijna door haar heen kijken.

'Jongens,' zuchtte Fientje, 'ik was jullie eigenlijk komen opzoeken om afscheid te nemen. Ik ben in mijn laatste doodsdagen, weet je. De levenden hebben mij niet meer nodig. Ze hebben me begraven, ze hebben mijn schaarse bezittingen verdeeld en ze hebben gisteren een niet te dure steen op mijn graf laten leggen. Vandaag denken ze al niet meer aan mij en morgen zijn ze me helemaal vergeten. Voor mij is het afgelopen.'

'Maar dat kan toch niet zomaar', opperde Benjamin. 'Wie zegt dat

ze nooit meer aan je zullen denken? Misschien met Allerzielen of zo. Of toevallig een keer wanneer ze met hun kinderen een oud fotoalbum openslaan.'

Fientje glimlachte.

'Natuurlijk', zei ze. 'Ze weten heus nog dat ik er geweest ben. En ze zullen nog wel eens ooit over mij praten, over de fratsen die ik heb uitgehaald of over hoe weinig ik heb nagelaten. Maar dat is niet meer dan een vage herinnering, een vergeelde foto. Ze hebben mijn dood verwerkt. Ze berusten erin dat ik dood ben. Dus hebben ze mij niet langer nodig en kan ik in vrede vervagen.'

'Dat kan toch niet zo gauw', protesteerde Kurt. 'Je bent nauwelijks een paar dagen dood en ze hebben je dood al verwerkt. Ik ben al zes jaar dood en daar zijn ze thuis nog altijd niet overheen.'

'Dat weet ik', antwoordde Fientje. 'Maar dat is nu net het verschil tussen de dood van een jong kereltje als jij en van een oude krak als ik. Als iemand oud sterft, kijkt niemand daarvan op. Zo hoort het, als het leven op is, moet je sterven. En reken maar dat het op is als je de tachtig voorbij bent. Daar heeft men weinig moeite mee. Dat verwerken ze eerder vanzelf. Met mijn oude knoken hebben ze immers het verleden begraven. Maar als een kind sterft, dan begraaf je de toekomst. En dat is andere koek. Daar ben je niet zomaar overheen.'

Benjamin knikte. Hij begreep het wel, maar hij vond het toch maar sneu voor Fientje dat haar tijd in het land van Straks zo gauw was afgelopen.

'Zal ik jullie eens wat vertellen?'

Fientje zei het met een zucht en tegelijk ging ze een beetje moeizaam op de rand van een graf zitten. Het viel Benjamin op dat hij de koperen letters op de zerk bijna door haar heen kon lezen. Hij knikte.

'Ik heb je al verteld dat ik ook een kind verloren heb toen ik jong was. Mijn Kareltje was nog een baby toen hij aan de stuipen stierf. Hij

had hoge koorts en ik kreeg die maar niet naar beneden. Mijn man zaliger was zo snel hij kon naar de dokter gelopen. Maar die woonde helemaal aan de andere kant van het dorp en toen hij eindelijk kwam, was het te laat. Kareltje was dood. Ik was radeloos. Wekenlang heb ik gehuild. En tegelijk werd ik doodsbang voor Rudy, die drie jaar ouder was dan Kareltje. Ik was bang dat ik hem ook zou verliezen. Ik vertroetelde hem en ik kon niet verdragen dat hij zelfs maar een paar stappen van mij wegging. Al wat hij vroeg, kreeg hij van mij. Stom van mij, natuurlijk. Dat weet ik nu ook. Ik heb er een rotverwend jong van gemaakt. En daardoor heb ik hem uiteindelijk toch nog verloren. Hij leeft nog, maar hij geeft geen sikkepit om mij. Als Kareltje was blijven leven, dan zou het misschien heel anders gelopen zijn. Weet je dat ik nog elke dag aan hem denk?'

Fientje zweeg en bleef een tijdlang voor zich uit staren. Benjamin keek haar aan en zag hoe ijl ze al geworden was.

'Maar Fientje,' aarzelde hij, 'wij kunnen toch aan jou denken? Dan hoef je toch niet te verdwijnen.'

Fientje glimlachte.

'Dat is heel lief van jullie, hoor. Maar helaas werkt het zo niet. Alleen levenden kunnen ervoor zorgen dat ik niet vervaag. Aan doden heb ik niets.'

Ze keek Benjamin en Kurt aan, schudde haar hoofd en zei:

'Wat zijn we weer somber vandaag. En dat voor mijn laatste uren in het land van Straks. Wat denken jullie van een feestje?'

Zonder een antwoord af te wachten, pakte ze Benjamin en Kurt bij de hand en trok hen mee naar het prieeltje.

16

Nog wekenlang werd er in het land van Straks nagepraat over het feestje waarop Fientje verdween. Er werd gedanst als nooit tevoren en na elke dans was het oude vrouwtje wat ijler en doorzichtiger. Toen ze al bijna onzichtbaar was geworden, nodigde Angela haar uit voor een rondedans die almaar wilder en wilder werd. De doden stonden in een kring om het danspaar heen en klapten in hun handen terwijl de vioolmuziek steeds heftiger werd. Ten slotte hielden Angela en Fientje elkaars handen kruisgewijs vast en ze draaiden vliegensvlug om het middelpunt.

Toen gebeurde het: Fientje verdween plots in een wervelende spiraal. Angela, die haar houvast was kwijtgeraakt, verloor haar evenwicht en tuimelde tollend tussen de toeschouwers. De violist zweeg en nam zijn hoed af. De doden bogen hun hoofd en bleven wel een minuut lang onbeweeglijk staan, voor een laatste keer denkend aan Fientje. Angela stond zwijmelend op en boog haar duizelig hoofd bij wijze van afscheid.

Het verdwijnen van Fientje had grote indruk gemaakt op Benjamin. In de volgende weken dacht hij nog vaak aan haar. Hij kende haar nog maar zo kort en vond het jammer dat hij haar niet levend had gekend.

Ondertussen was hij het leven op het kerkhof al goed gewend. Mama, papa en Esther brachten haast elke dag verse bloemen en praatten dan even met hem. Dat gaf hem een heerlijk gevoel. Hij keek ernaar uit als vroeger naar het bezoekuur in het ziekenhuis. Ook nu brachten ze elke dag wel een of ander cadeautje mee. Wat speelgoed van hem, een knuffeldier, een autootje, een brief of een tekening van zijn klasgenoten.

Een paar keer per week ging Benjamin 's avonds naar huis. Het viel hem zelf op hoe stil het daar eigenlijk geworden was sinds hij niet meer leefde. Vaak zat Esther stilletjes op haar kamer te tekenen of te leren. Ze schreef nog altijd met zijn pen en daar was hij ontzettend blij mee. Als hij op haar kamer binnenkwam, liet hij zich meteen bovenop haar bed vallen. Vroeger was Esther daar boos om. Haar bed was altijd netjes opgemaakt en dan gooide hij het weer overhoop. Nu mocht het. Ze vond het zelfs gezellig. Dan praatten ze samen wat en ze vertrouwde hem haar geheimpjes toe. Tijdens een van die onderonsjes vertelde ze hem dat ze nu een cursus eerste hulp volgde bij een afdeling van het Rode Kruis. Na de dood van Benjamin had ze beseft dat ze niet eens wist wat ze zou moeten doen als iemand een hartstilstand zou krijgen.

Beneden in de woonkamer was Benjamin alomtegenwoordig. Overal hingen foto's van hem en op de speeltafel lag nog steeds zijn laatste speelgoed en de boeken die hij toen las. Mama had er een bloemetje bij gezet. Benjamin vond dat een goed moment om met haar te praten, want dan was ze vanzelf al heel dicht bij hem. Soms nam ze dan zijn foto in haar handen. Liefst die foto met die oude deukhoed van grootvader op. Op die foto leek Benjamin een beetje dromerig-ondeugend, maar dat kwam alleen door die hoed. Zijn ogen keken juist heel ernstig. Dat zijn niet de ogen van een kind, had hij mama wel eens horen zeggen. Dat zijn de ogen van een volwassene. Het leek wel of zijn ogen wilden zeggen: het is goed geweest. Ik heb het hier wel gezien. Ik heb genoeg geleefd.

Met papa praatte Benjamin niet zoveel. Heel vaak ging hij dicht tegen hem aan zitten met zijn hoofd op papa's schouder terwijl hij de krant las of nog wat aan zijn papieren werkte die hij van kantoor had meegebracht. Of hij zat erbij te kijken als papa klusjes opknapte: een kapotte stekker verving of een lekkende kraan herstelde.

Soms was papa zenuwachtig of liep stil door het huis. Benjamin

merkte dan wel hoe moeilijk hij het ermee had dat zijn zoon er niet meer was. Soms wilde hij al het speelgoed van Benjamin opruimen. Of zijn kamer leegmaken. Of de scheurkalender weggooien die was blijven staan op de dag van Benjamins dood, maar mama smeekte hem om het niet te doen. Nog niet. Zij was er nog niet klaar voor.

Op een keer gebeurde er iets heel raars. Benjamin was al in de namiddag naar huis gekomen omdat hij wist dat papa een vrije dag had. Bovendien was er toch geen feestje op het kerkhof. Toen hij het tuinpad opliep, hoorde hij dat papa bezig was het gras te maaien. Benjamin liep de tuin in. Pas toen zag hij dat de grasmaaier ter plaatse stond te draaien en dat papa aan de andere kant van de tuin bezig was. Eerst begreep Benjamin niet goed wat hij aan het doen was. Toen zag hij het: papa maakte de zandbak leeg. Hij had het verweerde plastic zeiltje dat vol gaten zat tot een groot pak opgerold. De vrachtwagen en de andere speelgoedautootjes had hij in een zak gedaan en nu was hij bezig het zand om te scheppen. Benjamin hoorde hoe papa tegen hem aan het praten was.

'Dat heeft geen zin, jongen. Jij komt nooit terug om hiermee te spelen. Het heeft hier lang genoeg gestaan. Vind je ook niet?'

Benjamin knikte. Natuurlijk had hij sinds zijn dood nooit meer in de zandbak gespeeld.

'Daarbij, ik ben daar nu toch te groot voor', zei hij zacht.

'Misschien wel', zei papa.

Toen mama thuiskwam en zag dat papa de zandbak had opgeruimd, was ze helemaal in de war. Ze vroeg hem waarom hij dat toch gedaan had en hij antwoordde dat hij het niet meer kon aanzien. Telkens als ik het gras afmaai, zei hij, is het alsof ik Benjamin daar zie zitten spelen. Mama had gehuild, maar ze begreep hem wel.

Die avond zaten ze dicht bij elkaar op de bank en ze waren heel lief voor elkaar. Er stond zachte muziek op en mama had verse bloemen voor

de foto van Benjamin gezet.

'Als we nu eens bij een rouwgroep gingen', stelde mama plots voor.

'Een wat?' vroeg Benjamin.

'Een rouwgroep?' zei papa. 'Wat verwacht je daarvan?'

'Dat zou ons misschien helpen om de dood van Benjamin beter aan te kunnen', zei mama.

'Als je daar behoefte aan hebt, mag je dat van mij rustig doen', zei hij. 'Ik heb er geen behoefte aan. Al dat gepraat rijt alleen maar wonden open. Ik heb Benjamin hier bij me in mijn hart. Ik praat met hem.'

Benjamin slikte en keek naar mama, benieuwd wat ze daarop zou zeggen.

'Goed', zei ze. 'We zijn nu eenmaal anders. Maar ik wil met andere mensen over Benjamin kunnen spreken. Wat denk jij, Esther?'

Esther, die de hele tijd nog niets gezegd had, zat weggedoken in haar stoel. Langzaam ging ze rechtop zitten, dacht even na en zei toen stilletjes:

'Denk je dat ik daar mee naar toe kan, mama? Ik zou best eens met iemand anders over Benjamin willen praten. Op school lukt dat niet zo goed. Veel jongens en meisjes weten zich geen houding te geven en dus zeggen ze maar niets.'

Mama knikte. Ze nam Esthers hand vast en streelde die.

'Dat ken ik. De mensen zijn zo onwennig. In de winkel groeten ze me schichtig en verdwijnen zo snel ze maar kunnen. Als ze maar niets hoeven te zeggen. Juist daarom zou ik eens met mensen willen praten die hetzelfde hebben meegemaakt. In een rouwgroep vind je die. Er is zelfs een afdeling voor broers en zussen van een overleden kind. Als je wilt, gaan we er samen naar toe, Esther.'

Esther knikte. Papa glimlachte naar haar.

'Ga je echt niet mee, papa?'

'Liever niet, kindje.'

Hij keek naar mama, dan naar Esther, dan weer naar mama. Hij draaide wat ongemakkelijk rond op zijn stoel.

'Ik denk dat papa nog iets wil zeggen', zei Benjamin.

'Wel... kijk...,' zei papa aarzelend, 'ik had eigenlijk nog een voorstel. Ik weet niet wat jullie er van zullen vinden, maar ik vind... Ik denk dat we... Zouden we deze zomer niet gewoon zoals andere jaren met vakantie gaan? Op reis. Ergens heen.'

'Goed idee', zei Benjamin, die zich die heerlijke vakanties herinnerde toen ze met zijn allen samen een huisje huurden in Bretagne of in het Zwarte Woud.

Mama keek verrast op. Het was al juni, maar aan vakantie nemen had ze dit jaar nog niet eens gedacht. Ze keek naar Esther die hoopvol zat te kijken. Toch vakantie.

'Laten we weer naar dat huisje in Bretagne gaan', zei Esther. 'Net als vorig jaar, toen Benjamin er nog bij was.'

Meeuwen in de branding. Het strand onder de klif. Golven die metershoog opspatten tegen de rotsen. De wandeling door de zachtglooiende heuvels. De stenen van Carnac. De wind. Benjamin die een bah-gezicht trekt als hij voor het eerst een oester eet.

'Nee,' zei papa, 'dat kan niet. Daar is het nu al veel te laat voor. Dat hadden we veel vroeger moeten reserveren. Misschien is het ook niet zo'n goed idee om naar een plek te gaan waar we met Benjamin geweest zijn. Waar elke steen ons weer aan hem doet denken. Vind je ook niet?'

Mama knikte. Hoewel haar hart verlangde naar al die plekjes waar de herinnering aan Benjamin nog leefde, wist ze met haar verstand dat ze daar beter niet naar toe konden gaan. Het leven ging verder. Zonder Benjamin.

'Wat zouden jullie denken van Praag?' vroeg papa.

17

Lieve Benjamin,

ik zit hier op een bank aan de oever van de Moldau te schrijven in de zon. Aan de overkant van de rivier rijst de burcht op. Die hebben we eergisteren bezocht, jongen. Vooral de Sint-Vituskathedraal maakte grote indruk op mij. De stad staat trouwens vol met prachtige gebouwen van rond de eeuwwisseling, die sinds enkele jaren in snel tempo gerestaureerd worden.

Van hieruit zie ik ook de Karelsbrug, een oude middeleeuwse brug over de rivier. De jeugd van de hele wereld komt daar samen om te zingen. Esther loopt daar nu ergens rond tussen de kraampjes, de straatkunstenaars en de overjarige hippies. Jij zou dit ook een prachtige stad vinden, Benjamin. Dat weet ik wel zeker. Je zou genieten van de mimespelers en de muzikanten. Er zijn goochelaars en jongleurs. Ik heb zelfs een man gezien die op een glasorgel de mooiste melodietjes draaide met zijn natte vinger. En op de oude marktplaats staat een astronomisch uurwerk. Daar raakte jij vast niet op uitgekeken. Elk uur begint alles te bewegen en speelt het carillon.

Vanavond gaan we naar de opera. Papa is nu kaartjes gaan halen. Ze spelen Don Giovanni *van Mozart. Je kent het vast. We hebben het thuis op cd.*

Er is hier ook een heel mooi joods kerkhof, Benjamin. Ik heb er foto's van gezien in onze reisgids. We wilden er gisteren naar toe, maar toen bleven we hangen bij de vele winkeltjes en toen was het tijd om een restaurant te zoeken voor de lunch. Vanmorgen hadden we het opnieuw op ons programma gezet, maar we aarzelden in de metro en reden het station voorbij. Ik dacht toen: misschien willen we er helemaal niet naar toe. Misschien zouden we daar te veel

aan jou moeten denken, Benjamin. Maar ik denk de hele tijd aan jou. Ik mis je zo, jongen. Daarom schrijf ik je. Al weet ik niet eens waar ik die brief naar toe zou moeten sturen.

Heel veel groeten vanuit Praag van Esther, van papa en van mij.

Je mama.

18

'Hé, ben jij hier nog?'

Benjamin, die op zijn graf lag na te denken, keek verrast op.

'Hoi, Kurt! Moest jij niet naar huis?'

Kurt haalde zijn schouders op.

'Ach, ik geef het op. Het heeft geen zin meer. Ze leven naast elkaar. Ze praten niet meer. Ze raken meer en meer afgesloten van de hele wereld. Wat kan ik thuis nog gaan doen? Ik heb geen zin meer om te gaan.'

'Als je wilt, loop ik wel even met je mee.'

'Moet jij dan zelf niet naar huis vanavond?'

'Nee', zei Benjamin. 'Ze zijn op reis.'

'Zo', zei Kurt mismoedig. 'Als ze dat bij ons maar eens wilden doen. Waar zijn ze naar toe?'

'Helemaal naar Praag', vertelde Benjamin. 'Ze wilden ergens naartoe waar ik nooit was meegeweest. Ze doen echt moeite, hoor.'

'Dat dacht ik al', zei Kurt. 'Het is je aan te zien. Je begint al aardig te vervagen. Je huid is al een beetje doorschijnend.'

Daar schrok Benjamin wel even van. Het was hem zelf nog niet opgevallen. Hij werd er stil van.

'Ze zijn me heus niet vergeten, hoor, als je dat bedoelt.'

'Dat zeg ik ook niet, Benjamin. Vervagen is niet vergeten, hoor. Het betekent alleen maar dat ze het al een beetje verwerkt hebben, dat ze de ergste pijn hebben gestild.'

Een tijdlang zaten ze zwijgend naast elkaar op een koele grafsteen.

Een warm briesje waaide door hun haar. Het bleef lang licht in die periode van het jaar.

Kurt nam een keitje en knikkerde het weg tussen zijn vingers. Het stuiterde met een droge tik op het arduin van de volgende zerk en verdween dan geluidloos in een bloembed.

'Om ter verst?' vroeg Benjamin, terwijl hij al een keitje oppakte.

Kurt knikte. Benjamin mikte. Zijn keitje raakte twee grafstenen na elkaar.

Kurt weer. Zijn keitje bleef op de tweede zerk liggen. Bij Benjamins tweede poging botste het keitje tegen de voorkant van de eerste grafsteen en het viel vlak voor zijn voeten in het zand. Kurt lachte luidop.

'Niet zo'n beste beurt, hé. Kijk naar mij.'

Het keitje raakte drie grafstenen na elkaar.

'Gewonnen', riep hij alvast.

'Wacht', zei Benjamin. 'Ik heb nog een beurt.'

Hij mikte lang en zorgvuldig. Zijn keitje botste op de eerste steen, ketste af op de tweede en kwam voorbij het derde graf met een geluid van brekend glas tegen een vaas terecht.

'Kassa!' zei Kurt.

'Vaas kapot', bracht Benjamin beteuterd uit. 'Dat was niet de bedoeling, hoor.'

Kurt haalde zijn schouders op.

'Ach', zei hij. 'Er zullen nog langer vazen zijn dan wij.'

Benjamin lachte.

'Dat is zo', zei hij. 'Maar ik vind het toch jammer. De weduwe van de man die daar begraven ligt, is hier vorige week nog geweest met verse bloemen.'

'O, maar dat is geen probleem', zei Kurt. 'Kom maar kijken.'

Hij sprong op en liep naar het derde graf. Benjamin volgde hem nieuwsgierig.

'Kijk maar', zei Kurt. 'De vaas is nog heel.'

'Maar... ik heb ze toch horen breken', zei Benjamin verwonderd.

'Ja', antwoordde Kurt. 'Dat was in het land van Straks. Maar in het land van de levenden is er niets gebeurd. Zoveel macht hebben de doden niet, hoor. Als dat wel zo was, zou ik thuis wel ingrijpen, zodat ze hun hele leven niet zouden laten voorbijgaan van verdriet.'

Benjamin keek verwonderd naar de vaas en knikte.

'Maar praten ze daar dan nooit over?' vroeg hij.

Kurt schudde moedeloos zijn hoofd.

'Nee', zei hij. 'Sinds ik dood ben, zeggen ze alleen nog het allernoodzakelijkste tegen elkaar. Geen goeiemorgen meer, geen vriendelijk woord, geen gezellige babbel. 's Avonds kruipen ze zwijgend in bed, elk aan zijn kant, de ruggen naar elkaar gekeerd. Dan liggen ze wakker te denken. Aan mij. Aan hoe onrechtvaardig de wereld is. Aan hoe weinig zin het allemaal heeft.'

'Hoe triest', zei Benjamin. 'Mijn mama en mijn zus zijn in een rouwgroep. Daar praten ze met mensen die ook een kind verloren hebben. En dat lucht ze op, hoor. Ze voelen zich telkens een stuk beter. Het is alsof ze hun verdriet om mij niet meer alleen moeten dragen. Papa gaat niet mee. Die voelt zich daar niet thuis. Maar hij praat toch. Met mama en Esther.'

'Als ze daar maar eens naar toe wilden', zei Kurt droevig. 'Ik geloof ook dat het zou helpen als ze er maar over konden praten. Maar ze durven gewoon die stap niet zetten.'

Hij zuchtte.

'Ik denk dat ik toch nog maar even langsloop.'

'Mag ik mee? Of heb je liever...'

'Nee, loop maar mee', zei Kurt opgelucht. 'Ik ben blij dat je meegaat.'

Samen liepen ze de poort van het kerkhof uit. De avond was zwoel

en stil. De zon was bijna onder en er fladderden vleermuizen tussen de linden langs de dreef. De westelijke hemel kleurde van oranje naar rood en er schoten paarse schichten tussen de schaarse wolken. Hier en daar zaten mensen op de stoep te genieten van de avond. Uit een herenhuis met openstaande ramen klonk pianomuziek. Het was een vredige avond.

Het contrast kon niet groter zijn. Benjamin volgde Kurt door het openstaande kapotte tuinpoortje. Het huis zag er groezelig uit. De ramen schreeuwden om verf en de ruiten waren dof. Voor het hondenhok lag een schaapshond te suffen. Alleen de tuin zag er weelderig uit. Prei en uien netjes op rijen, bonenstaken vol peulen, een bed met kolen, een veldje aardappelen.

'Mooie tuin', zei Benjamin om iets te zeggen.

'Dat is pa zijn werk. Al wat hij nog doet', antwoordde Kurt.

Hij duwde de voordeur open die een beetje klemde. Het was kil in huis. Benjamin liep achter Kurt aan naar de kleine woonkamer. De moeder van Kurt zat afwezig voor de televisie en keek naar een of andere serie die Benjamin niet kende. In de aanpalende keuken zat de vader van Kurt in het halfduister voor zich uit te staren. Voor hem, op de houten keukentafel, lag de krant opengevouwen op de overlijdensberichten.

'Dag pa, dag ma, ik heb iemand meegebracht.'

Niemand antwoordde. Kurt wenkte Benjamin en samen gingen ze op de bank zitten. Behalve de schelle stemmen op de televisie was het ijzig stil in huis. Niemand zei wat. Kurt legde zijn handen in zijn schoot en wachtte zwijgend. Benjamin voelde zich een beetje ongemakkelijk.

'Waar is je broer?' fluisterde hij plots onverwacht. Jij had toch een grote broer.

Kurt knikte.

'Ja', zei hij. 'Maar Peter komt pas thuis als hij er zeker van is dat ma en pa al naar bed zijn. Hij blijft tot de middag slapen en vertrekt dan weer met zijn bromfiets. Niemand weet waarheen.'

Benjamin luisterde bedremmeld. Zo troosteloos als het hier was. Zo kil en koel. Hij kon zich niet indenken dat het bij hem thuis zo zou zijn. Hij zweeg en voelde zich niet op zijn gemak.

Toen het feuilleton op televisie gedaan was, schakelde de moeder van Kurt het toestel uit. Ze ruimde de tafel af, bracht het vuile vaatwerk naar de keuken, mompelde iets dat op 'slaapwel' leek en liep de kamer uit. Benjamin hoorde haar stappen op de trap. De zoldering kraakte toen ze in de slaapkamer over en weer liep.

Na een paar minuten werd het stil boven. De vader van Kurt stond op met een zucht en liep naar de woonkamer. Hij zette het tv-toestel weer aan en zapte het hele rijtje programma's af. Niets. Het toestel floepte weer uit. Nog even liep hij naar buiten, gaf wat te eten aan de hond. Dan trok hij zijn laarzen uit en ging op kousenvoeten de trap op naar boven.

Kurt keek Benjamin aan en haalde zijn schouders op. Zijn ogen waren vochtig en op zijn gezicht lag een spijtige grijns.

'Nu heb je het zelf gezien', zei hij droevig. 'Als ze niet leren met elkaar te praten, gaan ze er nog aan kapot.'

Hij stond op en samen liepen ze naar buiten. Geheel onverwacht was het zachtjes beginnen te regenen.

19

Het najaar begon rustig. De bomen op het kerkhof kleurden bruinrood en oranje. Toen de eerste herfststormen kwamen, dwarrelden de dode bladeren met duizenden neer op de graven. Benjamin hield van hun knisperend geluid als iemand over het kerkhofpad liep. De tuinman had er zijn handen mee vol. Elke dag veegde hij de paden schoon met een bezem van rijshout. Nauwelijks een uur later zag je er al niets meer van.

Toen Allerzielen er aan kwam, gebeurde er iets vreemds op het kerkhof. Overal doken vrouwen op met poetsgerief, harkjes en schopjes. Graven waar soms in een jaar niet naar was omgekeken, kregen nu een grondige beurt. Arduin en marmer werden geschrobd, koper gepoetst tot het glom, gras gewied, bloemperkjes aangelegd. De tuinman was in de weer om alle paden te harken en het groenafval naar de composthoop te brengen. Daags voor Allerheiligen zag het kerkhof eruit als nieuw.

Voor dag en dauw kwamen de bloemenverkoopsters. Rond de ingang van de begraafplaats timmerden ze hun kraampjes op. Uit hun bestelwagens haalden ze onvoorstelbare hoeveelheden bloempotten, gevuld met chrysanten in alle denkbare kleuren. Zo gauw de eerste kerkhofbezoekers aankwamen, prezen ze luidkeels hun waren aan:

'Vooruit, mensen, mooie bloemen voor de doden. Brede potten. Staat mooi op het graf en waait niet om.'

Benjamin schoot in de lach. Hij stootte Kurt aan.

'Moet je horen. Staat mooi op het graf en waait niet om! Om je te bescheuren!'

De jongens lachten. Ze waren naar de poort gekomen omdat ze

geen moment van het spektakel wilden missen. Tenslotte was het maar één dag per jaar zo druk op het kerkhof.

Benjamin zag ze eerst. Hij riep meteen naar Kurt.

'Je ma en pa zijn daar, Kurt.'

'Oké! Dank je wel, Benjamin. Ik loop even met ze mee naar mijn graf. Tot straks.'

De ouders van Kurt kochten zwijgend een pot paarse chrysanten en liepen daarmee het kerkhof op. Benjamin keek hen na tot ze om de hoek verdwenen waren en slenterde dan wat rond bij de kraampjes. Plots kreeg hij mama, papa en Esther in het oog. Hij liep meteen op hen toe en omhelsde mama. Ze kochten geen chrysanten, maar papa droeg een bakje met fijne, witte bloempjes die hij zelf in de tuin gekweekt had.

'O, hoe mooi!' riep Benjamin uit.

'Nogal wat mooier dan die chrysanten', zei mama tegen Esther. 'Ik vind chrysanten verschrikkelijk. En ze stinken nog ook.'

Terwijl ze naar het graf van Benjamin liepen, kwamen ze voorbij het graf van Kurt.

'Hoi', zei Benjamin.

'Hoi', antwoordde Kurt. 'Mooie bloemen krijg jij.'

'Zeg dat wel', antwoordde Benjamin terwijl ze verder stapten.

Toen ze bij het graf van Benjamin aankwamen, zette papa het bakje voor het graf. Net als veel anderen hadden mama en papa het graftuintje al een paar dagen geleden helemaal schoongemaakt en geharkt. Met de witte bloemen erbij was het beeldig mooi. Trots als een pauw ging Benjamin midden in zijn perkje zitten en keek naar mama, papa en Esther, die dicht tegen elkaar aan stonden en hem strak aankeken. Alle drie praatten ze stilletjes met hem en Benjamin genoot van de warmte die ze uitstraalden.

'Jongen, ik begrijp niet waarom je moest doodgaan', zei papa. 'Maar weet dat ik je altijd hier dichtbij in mijn hart heb en dat ik je nooit

vergeet.'

'Lieve zoon', zei mama. 'Sinds jij dood bent, leven wij zo intens, zo bewust. Het zou zo mooi zijn als jij nu nog leefde, als jij dat allemaal zelf kon meemaken. Dat we daar toch zo'n hoge prijs voor moesten betalen.'

'Hoi, broer', zei Esther. 'Dank je voor alles. Voor al wat je gezegd hebt. Voor al wat je gedaan hebt. Voor alles waarover je me hebt leren nadenken. Dank je wel.'

Benjamin draaide wat ongemakkelijk rond op zijn graf. Hij was het niet gewoon dat hij zo in het middelpunt van de belangstelling stond, maar tegelijk vond hij het heerlijk.

Na een paar minuten draaide papa zich om.

'Zo', zei hij. 'Zullen we gaan? We kunnen hier tegenover koffie gaan drinken.'

Mama knikte. Benjamin sprong op en liep met hen mee langs het pad waar het nu vol mensen liep.

Toen ze weer op het pad naar het graf van Kurt kwamen, zag Benjamin meteen dat er iets aan de hand was. Rond het graf drumden mensen samen. Boven het rumoer uit jammerde een vrouwenstem. Benjamin wrong zich door de menigte heen tot hij vooraan stond. De vader van Kurt lag in elkaar gezakt op het grind. Zijn vrouw zat op de knieën naast hem en keek wanhopig naar de mensen die hen stonden aan te gapen.

'Maar help dan toch! Help dan toch!' riep ze uit.

Kurt wrong zijn handen, wetend dat hij als dode toch niets kon doen.

'Uit de weg! Uit de weg!'

De omstaanders weken een beetje achteruit om een jong meisje door te laten. Esther liet zich naast het bewusteloze lichaam op de knieën vallen.

'Hallo, meneer! Hallo! Hoor je mij?'

Ze tikte hem even tegen zijn wang, trok met haar vinger zijn ooglid omhoog en greep met haar linkerhand naar zijn pols.

'Hij ademt en zijn hart klopt nog', zei ze.

Tegelijk draaide ze hem zo dat hij plat op zijn rug kwam liggen. De boodschappentas van de moeder van Kurt schoof ze onder zijn voeten. Dan maakte ze zijn jasje en zijn broekriem los, zodat hij meer adem kreeg. Stilaan kreeg het slachtoffer weer kleur op zijn wangen. Even later opende hij zijn ogen, keek verschrikt rond en toen hij al dat volk zag, wilde hij meteen opspringen.

'Blijf nog even liggen, meneer', zei Esther. 'Het gaat zo weer beter.'

'Esther, ik ben trots op jou', zei Benjamin. En tegen Kurt:

'Knappe zus heb ik, niet?'

'Heel knap', antwoordde Kurt, die dolblij was dat zijn vader aan de beterhand was en alweer rechtop ging zitten.

Papa en mama waren nu ook naderbij gekomen. Samen met Esther en de moeder van Kurt ondersteunden ze de zieke.

'O, dank je wel', zei de moeder van Kurt. 'Ik wist echt niet wat ik moest doen. En zo'n meisje weet dat dan wel. Waar heb je dat geleerd?'

Esther werd rood tot achter haar oren.

'Ze volgt een cursus eerste hulp', zei mama.

'Gaat het beter nu?' vroeg papa.

'Jawel, jawel, het gaat wel', zei de vader van Kurt nog een beetje beduusd.

'Doe het toch nog maar wat kalm aan', zei mama. 'Wil je niet even gaan zitten?'

'Neenee, het gaat wel.'

'Weet je wat we doen?' zei papa. 'Laten we samen iets gaan drinken. Een koffie zal je deugd doen. Vlak tegenover de ingang van het kerkhof is een café.'

De ouders van Kurt keken elkaar even aan. Wat moesten ze nu...?

Zo'n uitnodiging hadden ze in jaren niet meer... Moet dat... Afslaan... Toch...

'Wel... euh...'

'Het is vlakbij, hoor.'

'Euh... ja, dan maar.'

Kurt stootte Benjamin aan.

'Ze doen het! Benjamin, ze doen het!'

'Ja', zei Benjamin. 'Goed, hé!'

Heel rustig wandelde het gezelschap naar de uitgang van het kerkhof. De moeder van Kurt steunde haar man nog een beetje. Ze baanden zich een weg door het volk dat zich aan de bloemenstalletjes verdrong. Dan staken ze de straat over, waar papa de cafédeur openduwde en hen binnen noodde.

Het was tamelijk druk in het café, maar ze vonden nog een tafeltje achterin, waar het rustiger was. Ze bestelden koffie en een cola voor Esther.

De ouders van Kurt zaten er eerst nog wat onwennig bij, maar mama, die nooit veel moeite had om met een volslagen onbekend iemand een gesprek te beginnen, zei:

''t Zijn ook zulke drukke dagen op het kerkhof. Wij kwamen het graf van onze zoon bezoeken. Benjamin. Tien jaar toen hij met Pasen stierf. Jullie hebben onlangs ook iemand verloren?'

'Ook onze zoon', zei de moeder van Kurt. 'Een verkeersongeval. Bijna zeven jaar geleden.'

'Verschrikkelijk', zei mama.

De vader van Kurt snoot uitgebreid zijn neus.

'Dat begrijpt niemand. Niemand begrijpt dat', zei hij hortend. 'Als je dat niet zelf meegemaakt hebt, begrijp je dat niet.'

Benjamin en Kurt zaten naast elkaar op de vensterbank en volgden gespannen het gesprek. Ze voelden allebei dat hier iets bijzonders

gebeurde. Voor het eerst in bijna zeven jaar spraken de ouders van Kurt over die verschrikkelijke gebeurtenis in hun leven: de dood van hun kind. Kurt was er zo door gepakt dat de tranen in zijn ogen kwamen. Hij keek een beetje verlegen naar Benjamin, maar die lachte hem bemoedigend toe.

'Maar jullie hebben het ook meegemaakt', zei de moeder van Kurt. 'Dan weet je hoeveel pijn het doet.'

Mama knikte.

'Zeker', zei ze. 'Daarom doet het ook zo'n deugd dat ik er met jullie over kan praten. Jullie kunnen mijn verdriet niet wegnemen en wij niet jullie pijn. Maar we kunnen naar mekaar luisteren. We kunnen met mekaar meeleven. En dat helpt als je erover kunt praten.'

'Hij was zo'n lieve jongen', zei de vader van Kurt. 'Hij kon ook goed leren. Je had zijn rapport moeten zien. En altijd wilde hij me helpen. Ik moest hem zelfs niets vragen. Altijd stond hij klaar. En hij lachte zo mooi. We gingen vaak samen wandelen of joggen op de heide. En je gelooft het niet, maar hij kende elk vogeltje dat hij hoorde. Kijk, pa, een boompieper, zei hij dan. En dan toonde hij mij hoe die vogel als een parapluutje naar beneden kwam. En ik stond mijn ogen uit te kijken en dan vroeg ik mij af: waar heeft hij dat toch allemaal geleerd?'

De vader van Kurt ratelde maar door als een ballon die plots wordt losgelaten en niet stilvalt voor hij helemaal is leeggelopen. Zijn vrouw keek naar hem zoals ze in zeven jaar niet meer naar hem gekeken had. Mama, papa en Esther luisterden aandachtig naar hem, want ze voelden wel hoe belangrijk het voor hem was dat eindelijk eens allemaal te kunnen zeggen.

Kurt sprong van de vensterbank en wenkte Benjamin.

'Ongelooflijk, hé', zei hij. 'Wat een geluk dat ze elkaar ontmoet hebben. Door zo'n stom voorvalletje, zeg. Eindelijk praten ze, Benjamin. Hoor je dat? Eindelijk praten ze. Weet je wat dat voor mij betekent? Na

zeven jaar beginnen ze het eindelijk te verwerken. Eindelijk! Is dat niet mooi?'

Benjamin knikte.

'Het is fantastisch', zei hij. 'Laat ze maar stilletjes doen. Ik denk dat ze elkaar nog heel veel te vertellen hebben. En wil ik jou eens wat zeggen?'

'Ja', zei Kurt. 'Zeg maar!'

'Je begint eindelijk een heel klein beetje te vervagen.'

'Echt waar?' riep Kurt.

'Echt waar', zei Benjamin.

20

De winter kwam en bracht nattigheid en weemoed met zich mee. De kilte kroop langs kieren naar binnen en gaf de mensen een onheilspellend gevoel van onbehaaglijkheid. Soms, als de wind rond het huis gierde en de regen tegen de ramen kletterde, sloop half verwerkt verdriet in de harten van de ouders van Benjamin en deed hen krimpen van ellende. Op andere dagen, als er sneeuw lag en een vlucht grauwe ganzen traag langs de magere winterhemel schoof, groeide de hoop en kreeg het leven weer zin.

Het dagelijks werk was een troost en schaafde de benauwing van de zielen van de achterblijvers tot die helemaal glad werden van berusting. Overdag stond mama in de klas waar ze kinderen leerde omgaan met het leven. Telkens als ze op de speelplaats de klasgenoten van Benjamin zag lopen, ging een scheut van nieuwe pijn door haar hart en zocht ze vruchteloos naar haar zoon. Op zijn werk boog papa zich diep over zijn papieren, zocht oplossingen voor moeilijke problemen en werkte zich door stapels dossiers. Als een collega vertelde over het kerstrapport van zijn dochter, ging hij stilletjes naar buiten en weende zonder tranen. En Esther: ze studeerde, ze las, ze tekende, ze maakte muziek, ze fietste, ze lachte zelfs. Ze leefde schijnbaar even onbekommerd en even vrolijk als vroeger. Alleen Aagje merkte dat ze stiller was geworden, dat ze meer nadacht over de dingen van het leven, dat ze rijper was. Toen het sneeuwde stond Esther alleen in de tuin en had ze niemand om samen een sneeuwman te rollen of om sneeuwballen naar te gooien.

Kerstmis was het moeilijkste. Zetten we een kerstboom? Geven we cadeautjes? Eten we lekker? Kan dat zomaar nu Benjamin er niet meer is? Het kon. Ze deden het voor Benjamin. Ze kozen een hoge boom, zoals Benjamin het graag had. Daaronder plaatsten ze het stalletje net zoals Benjamin het zelf een jaar eerder had gezet. Het kindje op een bed van watten. Maria en Jozef aan dezelfde kant van de kribbe, want die zien elkaar graag, had Benjamin gezegd. Twee schaapjes en het lammetje met het gebroken pootje rechts vooraan. De herders linksachter elkaar op één rij , aanschuivend om het kind te aanbidden. En de drie koningen in een papieren zakje achter het stalletje, want die waren er nog niet met Kerstmis. Die mochten er pas bij met Driekoningen.

Iedereen at zwijgend het kerstmaal. Papa had een cd met middeleeuwse kerstliedjes opgezet en at zwijgend zijn roomsoep. Af en toe glimlachten ze naar elkaar, maar er werd geen woord gesproken. Cadeautjes gaven ze maar niet. Dat hadden ze vooraf zo afgesproken. Daardoor werd het feest nog inniger, nog intenser.

Rond half twaalf sloot papa de voordeur en liepen ze zwijgend naar de kerk voor de middernachtmis. Kaarslicht. Witte gewaden. Oude boeken. Wierook. En dan die hemelse stemmen!

Ons is gheboren een uutvercoren
clein kindekijn,
waert niet gheboren, wi waren verloren;
laet ons blide sijn!

Mama voelde een vreemde kriebel in haar buik. Haar uutvercoren clein kindekijn was dood. Het was zo moeilijk om nu blij te zijn. Ze sloot haar ogen en zag Benjamin de kerk binnenkomen. Langs de middengang liep hij langzaam naar voren tot hij op de plek stond waar hij acht maanden geleden in zijn kist had gelegen. En hij lachte en hij schitterde

en hij was zo mooi, een engel gelijk. En hij zong mee met de knapen achteraan:

laet ons blide sijn!

En mama glimlachte en haar hand tastte naar de hand van papa die naast haar stond en ze kneep hem zo hard ze kon en ineens wist ze dat alles weer goed zou komen.

Op tweede kerstdag kwamen de ouders van Kurt op bezoek. Sinds hun ontmoeting op het kerkhof hadden ze elkaar al een paar keer gezien en de moeder van Kurt was zelfs al eens mee geweest naar de rouwgroep. Dat ze eindelijk met iemand over de dood van hun kind konden praten, deed hen zichtbaar goed.

Op het kerkhof vierden de doden hun eigen feest. Sinds Benjamins begrafenis waren er al veel nieuwe doden bijgekomen en veel van de oude doden waren inmiddels al vervaagd. Net voor Kerstmis was Angela verdwenen, nadat ze daags tevoren wilder gedanst had dan ooit. Ze had iedereen gekust en vaarwel gewenst.

Half januari zaten Benjamin en Kurt op een graf in de sneeuw. Ze hadden elkaar met sneeuwballen bekogeld, maar daar waren ze mee opgehouden. Ze konden elkaar toch niet raken. De ballen vlogen door hen heen.

'We zijn te ijl geworden', zei Kurt.

Benjamin knikte.

'Ik denk dat het niet lang meer duurt voor ook wij verdwijnen', zei hij.

'Ik ben er niet rouwig om', zei Kurt. 'Zeven jaar is een hele tijd. Eindelijk zal ik rust hebben.'

'Eeuwige rust', grinnikte Benjamin.

Kurt lachte.

'Ja', zei hij. 'Eeuwige rust. Vorig jaar nog dacht ik dat het nooit zou lukken, dat ik tot het einde der tijden hier zou moeten rondzwerven. Ik geloofde nooit dat mijn ouders erin zouden slagen mijn dood te verwerken.'

'Bij mij thuis lukt het ook aardig', knikte Benjamin. 'Ik hoef heus niet meer elke dag naar huis. Ik heb er zelf hoe langer hoe minder behoefte aan. En toch...'

Benjamin zweeg en keek afwezig naar een winterkoninkje dat de kale takken van een vlier afschuimde.

'En toch wat?' vroeg Kurt.

'Ik weet het niet. Toch kan ik niet geloven dat ze mij zullen vergeten.'

'Doen ze ook niet', zei Kurt. 'Ze blijven hun hele leven aan je denken. Weet je nog hoe Fientje zelfs nog aan haar Kareltje dacht toen ze hier al dood rondliep? Ze vergeten je nooit, maar als ze het verwerkt hebben, wordt de pijn draaglijk. En dan denken ze terug aan al de goede dingen die je samen beleefd hebt.'

'Denk je?' vroeg Benjamin.

'Ben ik zeker van', zei Kurt beslist.

Het winterkoninkje zong zijn jubelende winterlied vol hoge, lange trillers. Diep in zijn hart jubelde Benjamin mee.

21

'Gelukkige verjaardag, Benjamin.'

Mama zette de taart met elf brandende kaarsjes midden op tafel. Benjamin ging op zijn stoel zitten, op dezelfde plek aan tafel waar hij vroeger altijd zat. Ze hadden voor hem niet meer gedekt en daar was hij blij om. Een maarts zonnetje toverde lichtvlekken op de muur.

Happy birthday to you...

Zachtjes zette Esther het lied in en mama en papa zongen mee. Eerst aarzelend, dan met meer overtuiging.

Happy birthday, dear Benjamin,
happy birthday to you.

'Zal ik?' vroeg Esther toen het lied uit was.

Mama knikte. Esther haalde diep adem en blies in één keer tien kaarsjes uit. Eén eenzaam kaarsje bleef branden.

Benjamin glimlachte.

'Ik word geen elf', zei hij. 'Ik blijf voor altijd tien.'

Papa kneep het elfde kaarsje uit met zijn natgemaakte vingers.

'Dat telt niet', zei Benjamin.

Mama sneed de taart aan terwijl Esther koffie inschonk. Ze aten elk een stukje van Benjamins lievelingsgebak. Benjamin vond het helemaal niet erg dat hij er niet van kon eten. Sinds bijna een jaar was hij alle eten

ontwend en dat beviel hem best. Hij keek toe hoe ze smulden en genoot ervan. Terloops had hij gemerkt hoe mama sinds zijn vorige bezoek de speeltafel had opgeruimd. Nu stond alleen zijn foto nog op de kast met bloemen ervoor en het bidprentje van zijn begrafenis.

'Weet je wat ik doe?' zei Esther terwijl mama de borden afruimde. 'Ik wil de vlieger van Benjamin nog eens oplaten.'

'Ja', riep Benjamin meteen uit. 'Heerlijk.'

'Goed idee', zei mama. 'Dat zou Benjamin ook gedaan hebben.'

Esther rende naar boven en kwam even later terug met de fuchsia vlieger en de klos touw onder haar arm.

'Jullie gaan toch mee naar buiten?'

'Natuurlijk', antwoordde mama.

'Als je dat graag wilt', zei papa.

Hij nam mama bij haar arm en trok haar mee naar buiten. Ze liepen helemaal door de tuin tot in de weiden achter het huis. Esther rolde het touw af en papa gaf de vlieger een zetje zodat hij meteen de hoogte in schoot, gedragen door de strakke voorjaarswind.

'Kijk, hoe mooi', zei mama en greep papa's hand vast. 'Benjamin wou altijd zo graag vliegeren.'

'Nog altijd', zei Benjamin. 'Kijk maar.'

Hij ging voor Esther staan, gooide een kushandje naar iedereen en pakte het touw stevig beet. Meteen greep de wind hem bij zijn jasje en langzaam gleed hij langs het touw naar boven, naar de vlieger toe, net zoals die keer op het strand, nu haast een jaar geleden.

'Daar vliegt Benjamin', zei Esther.

Ze gaf kleine rukjes aan het touw. Benjamin gleed steeds sneller omhoog en bereikte in geen tijd de vlieger. Hij greep zich vast aan het dwarshout en wuifde naar beneden. Mama zag het nu ook en wuifde terug. Een beetje aarzelend volgde ten slotte ook papa.

Esther had het touw nu helemaal afgerold en hield het einde stevig

in haar linkerhand. Heel traag gooide ze een kushandje naar Benjamin die steeds kleiner werd en langzaam heen en weer schommelde aan de blauwe hemel.

'Vaarwel', riep hij en hoewel ze hem nog nauwelijks konden zien, begrepen ze hem heel goed.

'Vaarwel, Benjamin', zei Esther en liet het touw los.

Alle drie bleven ze strak naar de vlieger kijken die steeds kleiner werd. Een laatste keer nog wuifde Benjamin, of dachten ze dat alleen maar? Toen loste het fuchsia van de vlieger op in het blauw van de lucht, die steeds ijler en ijler werd.

Alle boeken van Willy Schuyesmans

Alle met ePUB gemerkte boeken zijn als e-boek verkrijgbaar op www.schuyesmans.be.

De zilverrug ePUB
Averbode-Altiora, 1988.

De huilers ePUB
Averbode-Altiora, 1989.

Tand om Tand ePUB
Averbode-Altiora, 1990, 1999.

Braam ePUB
Averbode-Altiora, 1992. / ShopMyBook, 2007.

De winter van de Belgica ePUB
Averbode-Altiora, 1993 /Davidsfonds, 2005.

De bende van de mol ePUB
Averbode-Altiora, 1994, 2001.

Morgen dood ik een leeuw
Kok Educatief, 1996. - Die Keure Kameleonbieb, 2011.

Ariadne ePUB
Averbode-Altiora, 1994, 1996.

Stilstaan ePUB
Averbode-Altiora,1995. - Davidsfonds, 2004.

Adieu Benjamin
Duitse vert. Stilstaan – Ars Edition, 1997. – ProBusiness, 2005.

Brand in de Tikkebossen ePUB
Averbode-Altiora, 1997.

Jan zegt nooit wat
Kok Educatief, 1998.

Middernachtzonde ePUB
Averbode,Altiora, 2001.

De ogen van de tiran ePUB

Averbode-Altiora, 2002.

Kwikloks

Averbode-Altiora, 2002.

Antigone’s keuze ePUB

Davidsfonds, 2003.

Arm en rijk

Die Keure Kameleonbieb, 2011.

Dian Fossey: Mama Gorilla

Die Keure Kameleonbieb, 2011.

Mayan en Mallerik

Die Keure Kameleonbieb, 2011.

De grote ontgoocheling

Die Keure Kameleonbieb, 2011.

Hoerenjong ePUB

Eigen beheer, 2013.